

Neakivaizdinis VILNIUS

Neoficialūs urbanonimai

Galva ir Kosminis laivas

Ar girdite?

Kavinėj kalba lotyniškai

Mus įtraukė

Pašilų portalas!

Nr. 31

2026 ruduo

• **Kosminis laivas**
(p. 5)

• **Galva**
(p. 8)

• **Meno takas
Šnapiškėse**
(p. 8)

• **Kalvarijų
gatvė**
(p. 10)

• **„Legendinė
Vaiva“**
(p. 12)

• **„Sigma“**
(p. 15)

• **Knygynas
„Eureka“**
(p. 23)

• **Fontanas
prie *fizfako***
(p. 26)

• **Trys
maniakės**
(p. 28)

• **Antai**
(p. 29)

• **Lazdinkė**
(p. 30)

• **Princas
Kudirka**
(p. 31)

Kada urbanistinis objektas iš tikrųjų tampa atpažįstamas, savas? Kai gauna vardą, o vėliau – ir antrą vardą, išnirusį iš miesto legendų ir miestiečių kalbų. Mus domina neoficialūs urbanonimai – pavadinimai nuo *Pašilų* iki *Niujorko*, nuo *Vamzdžio* iki *Galvos*, nuo *Prancūzparkio* iki *Bardakano*. Tai tarsi vilniečių tarpusavio supratimo kodas, nurodantis vietas ir objektus.

Rubrikoje „Kalba vietiniai“ su mokslininke dr. Veslava Sidaravičiene tyrinėjame, kaip neoficialūs urbanonimai skamba kasdienėje kalboje, ką sako apie miestą ir apie mus pačius. Pavyzdžiui, ar supratumėte, kur Vilniuje stypso *Samurajus*? Ar rastumėte *Justinę*, *Lazdinkę*, *Trijų Ryžių kalną* arba *Akriką*? Galite iškart atsiversti „Vilniaus meduolius“ ir nustebti, kad šiuolaikiniais toponimais tampa... ir nauji pavadinimai žemėlapiuose! Miesto gidas Albertas Kazlauskas pasakoja, kaip skaitmeniniai žemėlapiai prikėlė Pirmonto pavadinimą ir išpopuliarino Perkūnkiemį – taip pradėta vadinti ši Pašilaičių mikrorajono dalis. Arba *Pašilų*, kaip primena rašytoja Eglė Frank, „Rakurse“ papasakojusi mums apie daugiabučių-lagaminų teritorijoje vykstančius gyvenimus.

Iš *Pašilų* galime nukeliauti iki pat *Niujorko*, kur pasitiks melancholiškas gidas Martynas ir nuves prie *fizfako* („Atvirumai“). Paskui važiuokime per Kalvarijų gatvę, rašytojas Regimantas Dima pa-

rodys perskilusius rūmus, *Delfino namą*, „Sigmos rajoną“. Ir vis dėlto – Kalvarijų gatvė ar *Kalvarkė*? Na, ir kas, kaip pavadinsi? Užrašus ir piešinius ant miesto sienų tyrinėjantis kūrybinis duetas „Nu ir kas“ rubrikoje „Miesto virpesiai“ sako, kad jie irgi padeda skaityti Vilnių.

Gal susitinkame tradiciškai prie *Berniuko*? O gal – prie *Kosminio laivo*? Skulptūrų antruosius vardus tyrinėjame rubrikoje „Vieta“. Taip pat keliaujame į *Antenų sodą*, iki pat Bebrų tako – kur jie, pažymėjome „Maršrute“.

Esama tam tikro vilnietiškos kalbos būdo, sako profesorius Jurgis Pakerys „Vilnietyje“. Tik reikia žinoti kodus! Pavyzdžiui, gal neiššifruosite komikso, jeigu nežinote legendos apie burtininką Tvardauską. O štai fotografė Daiva Kairevičiūtė „Kadre“ parodo, kokie vietiniai kodai svarbūs nuotraukos magijai atskleisti.

Kodai yra ir skaičiai. Prieš dešimt metų vilnietė Vaiva Rusen apkeliavo 14 Vilniaus tiltų. Po dešimties metų žygį pakartojo. Apie tai „Upės dienoraštyje“.

Po visų kelionių ieškome *makarų*, *lazankių* arba pastos, ir sekame itališkai lietuviška makaronų linija „Skonyje“. Randame labirintą „Neakivaizdinuko kambaryje“. O kur jis nuves? Šokam į *trolį*, važiuojam pro *Partizanę* iki *Princo Kudirkos* ir atrasim!

Susitinkam prie Galvos? Nauji Vilniaus kodai

Kristina Kurilaitė

4

„Susitinkam prie Kudirkos“, „Palauk manęs prie Berniuko“, „Ar jau praėjai Vamzdį?“ – vilniečiams tokių nuorodų dažniausiai pakanka, kad susikalbėtų. Jos apibūdina ne tik konkrečias skulptūras, bet ir gerai atpažįstamas miesto vietas.

Vamzdis, Berniukas, Kudirka – tai kasdienėje kalboje prigiję urbanonimai. Vieni atsiranda dėl kūrinio formos, kaip „Krantinės arka“ prie Neries. Kiti siejami su vaizduojamu žmogumi – štai Basanavičiaus ir Mindaugo gatvių sankryžoje stovi rašytojo Romaino Gary skulptūra. Dar kiti, kaip Vinco Kudirkos paminklas Gedimino prospekte, ilgainiui tampa visos aikštės simboliu. Tokie pavadinimai, kartojami pokalbiuose, pamažu tampa orientyrais ir savitais Vilniaus kodais.

Skulptorius Tomas Kensminas Lazdynuose. Vadimo Šamkov nuotr.

Pastaraisiais metais mieste atsirado nemažai naujų skulptūrų ir meno objektų. Vieni jų iškart patraukia dėmesį, kitus reikia atrasti, tačiau dar neaišku, kaip jie įsitvirtins vilniečių kalboje. Ar Lazdynų „Atpažintas objektas“ sulauks naujo vardo? Ar Šnipiškės tvenkinyje įkomponuota skulptūra taps tiesiog Galva? Pažvelkime į kelis naujausius miesto personažus ir kaip apie juos kalbama.

Skulptoriaus Tauro Kensmino „Atpažintas objektas“ jau kartais pavadinamas kosminiu laivu.

„Atpažintas objektas“ laukia interpretacijų

Lazdynų pėsčiųjų alėjoje vilniečiams pristatytas skulptoriaus Tauro Kensmino „Atpažintas objektas“ jau kartais pavadinamas kosminiu laivu.

Ši skulptūra primena galvosūkį. Jos pavadinimas yra žaisminga nuoroda į sąvoką *neatpažintas skraidantis objektas*. Tik šiuo atveju žiūrovas kviečiamas ne ieškoti vienintelio teisingo atsakymo, o leisti veikti vaizduotei.

T. Kensminas, kalbėdamas apie savo kūrinį, teigė, kad atsitiktinių praeivių bei vietos gyventojų kuriamos interpretacijos, asociatyvios įžvalgos ir buvo vienas esminių siekių, kuriant „Atpažintą objektą“. „Jau instaliuodamas darbą sulaukiau praeivių įžvalgų – vieniems skulptūra primena kosminį laivą, kitiems dubens kaulą, treči, žiūrėdami į abstrakčią formą, įžvelgia ir erotinių asociacijų. Žinoma, mano skulptūra neturi tokios aiškiai

atpažįstamos formos, kaip tarkime Mindaugo Navako „Kablys“ ar Vlado Urbanavičiaus „Krantinės arka“, tad dar anksti spręsti, ar „Atpažintas objektas“ miestiečių kalboje įgis naują pavadinimą, kurį išgirdę visi žinos, apie kokią skulptūrą kalbama. Bus įdomu stebėti šį procesą.“

Skulptorius laikosi nuomonės, kad, pabaigęs savo kūrinį ir pristatęs jį visuomenei, jo autorius turėtų nebesikišti ir leisti jam savarankiškai gyvuoti mieste.

„Bandymas įrodinėti, jog interpretuojama blogai, nes autorius visai ne tai turėjo galvoje, tikėtina, atrodytų absurdiškai ir primintų kovą su vėjo malūnais. Juk nėra tokio dalyko kaip neteisinga kūrinio interpretacija. Ypač kalbant apie abstraktyjį meną“, – sako T. Kensminas.

„Atpažintas objektas“ – jau trečioji Tauro skulptūra Vilniaus viešosiose erdvėse. Prieš keletą metų Vingrių skvere atsirado jo kūrinys „Sala“, o Malkų turgaus skvere – „Lizdas“. Pastaroji skulptūra kai kuriems žmonėms asocijuojasi su filmu „Pasaulių karas“ ir jo padarais.

Ant Gedimino kalno tupi Vilkas

Neseniai pristatyta italų menininko Davide'o Rivalto skulptūra „Vilkas“ žvelgia į miestą nuo Gedimino kalno. Ji vaizduoja Vilniaus ir Romos simboliu tapusį gyvūną ir atgaivina abiejų sostinių įkūrimo legendas.

Šis projektas tapo prasminga 35-ųjų Lietuvos ir Italijos diplomatinės santykių atkūrimo metinių bei Italijos ir Lietuvos kultūros metų dalimi. O vilniečiai skulptūrą jaukinasi pajuokaudami: gal čia Romos vilkas, ieškantis Vilniaus vilko?

Ar tiesa, kad Vilko ausyčių paglostymas neša laimę? Silvestro Samsono nuotr.

7

Lietuvos nacionalinio muziejaus atstovai pasakoja, kad skulptūrą žmonės pamėgo ir jau atsiranda su ja susijusių miesto legendų: „Žmonės prie jos prieina, sustoja, fotografuojasi, paglosto „Vilką“. Jau plinta ir lankytojų sukurta legenda, kad jo ausytės pačiupinėjimas atneša laimę.“

Kartu viešojoje erdvėje vyksta diskusijos apie skulptūros meninę stilistiką. Vieniems patinka rami, draugiška vilko poza ir natūralus jo dydis – toks, kuris primena tikrą vilką, organiškai įsiliejusį į aplinką. Kiti norėtų dramatiškesnės

interpretacijos, labiau stilizuotos formos ar didesnio mastelio.

Muziejus tokias reakcijas vertina kaip natūralią ir svarbią visuomenės dialogo apie paveldo reikšmę, jo interpretavimą dalį. Kai meno kūrinys tampa gyventojų diskusijų objektu, jis pradeda gyventi savo gyvenimą.

D. Rivaltai svarbu, kaip jo sukurta skulptūra sąveikauja su aplinka. Viena interviu jis yra sakęs, kad „tai nėra skulptūra, kurią reikia vertinti kaip atskirą dalį, kaip formą ar panašumą

„Ramus žmogus“, arba Galva. Rasos Trumpienės nuotr.

8

į realų vilką. Tai susitikimas su fizine būtybe, kuri turi paslaptį.

Šis vilkas nestovi ant pjedestalo, jis yra tarp žmonių ir kartu su jais žiūri į sostinės panoramą.

„Ramus žmogus“: galva, išnyranti iš vandens

Viename iš Šnipiškės esančio Senvagės slėnio tvenkinių įkomponuota Lino Šinkūno skulptūra pavadiniu „Ramus žmogus“. Iš vandens kyšanti žmogaus galva kviečia susimąstyti apie žmogaus vietą gamtoje, poveikį planetai ir klimatui.

Žmonės praminė šią skulptūrą paprastai – Galva, ir pats L. Šinkūnas prisipažįsta, kad irgi taip savo kūrinį vadina – ryškėja naujo urbanizmo užuomazga.

Žmonės praminė šią skulptūrą paprastai – Galva, o ir pats L. Šinkūnas prisipažįsta, kad irgi taip savo kūrinį vadina.

„Tik pastačius skulptūrą miestiečiai buvo sūnėmę: vietiniai žvejai bijojo, ar ta galva žuvų neišbaidys, kai kas sakė, kad šunys negali ramiai praeiti, bet man labiausiai patiko susirūpinimas, „kiek ten jo dar yra po vandeniu“, – išgirstomis vilniečių reakcijomis dalijasi L. Šinkūnas.

Lėtas skulptūros grimzdimas primena, kokie esame laikini ir kokia trapi yra ekosistema. Vandenyje atsispindintis veidas žadina refleksiją apie gamtos cikliškumą ir žmogaus santykį.

„Ramus žmogus“ tampa refleksija apie žmogaus vietą pasaulyje ir atsakomybę už planetos ateitį.

Meno takas Šnipiškės irgi laukia vardo

2025 metų pabaigoje Šnipiškės, Linkmenų gatvėje, atsirado dekoruoti kanalizacijos dangčiai. Tai menininko Arturo Širin projektas. Šiai idėjai jis subūrė Lietuvos gatvės menininkus ir iliustratorius – Justiną Širin, Timotiejų Norvilą-Morfai, Pijų Čekauską-Pidžiną ir Martyną Auž. Kiekvienas jų sukūrė po vieną unikalaus dizaino dangtį.

Taip paprasti kanalizacijos dangčiai virto mažosios architektūros elementais ir pakeitė dar sovietinę simboliką turėjusius dangčius.

Įdomu tai, kad puošnūs šulinių dangčiai yra būdingi Japonijai. Dažniausiai miesto šaligatviai nusėti puošniais, kartais ryškiai išmargintais kaltinės geležies šulinių dangčiais. Dekoratyvinių šulinių dangčių idėją XX amžiaus septintojo dešimtmečio pabaigoje pasiūlė vienas statybos ministerijos darbuotojas.

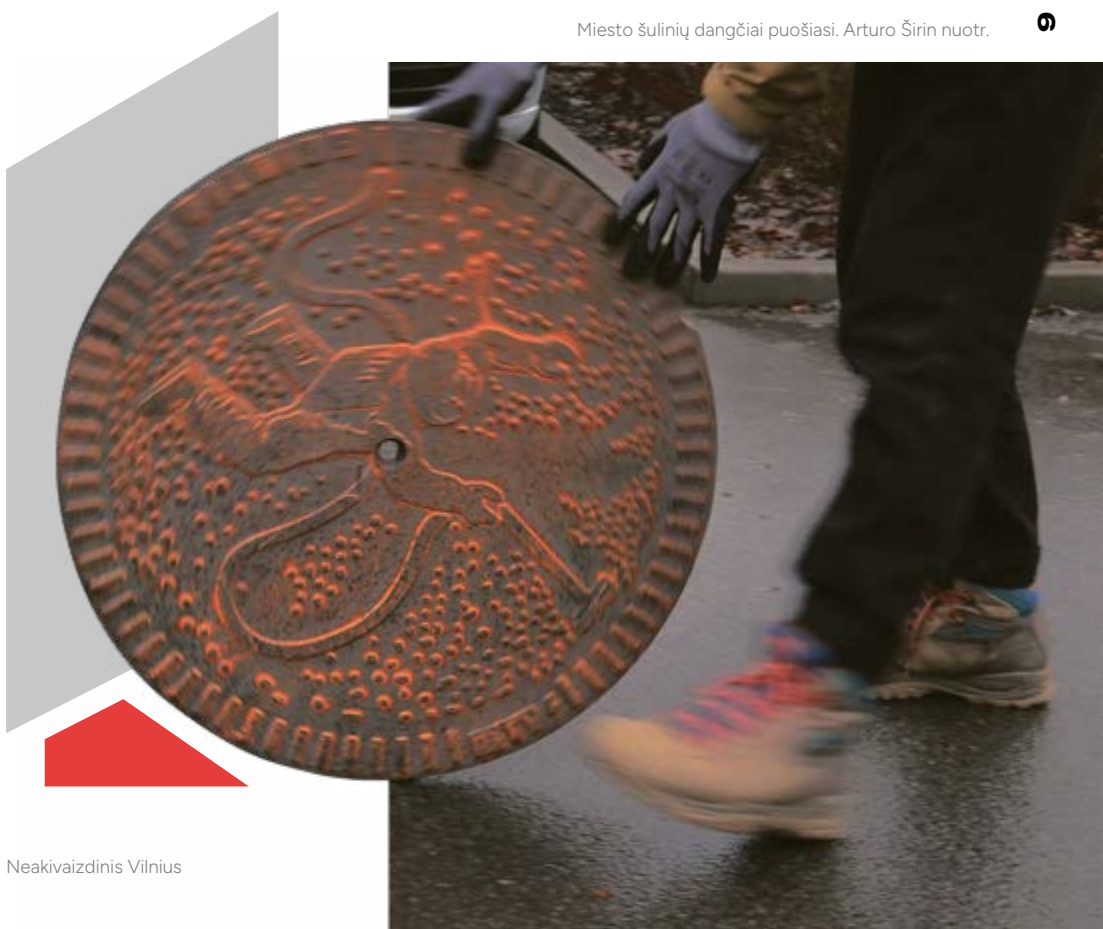
Nors dangčiai Šnipiškėse neprimena japoniškų, bet jie leidžia pasakyti, kad menas yra visur – net ir po kojomis. Tik smalsu, ar urbanonimu gali tapti visas takas ar tik atskiri meno objektai? Laikas parodys.

Pabaigai. Kada meno kūrinys tampa miesto kodu?

Kai skulptūra ar gatvės meno kūrinys yra pristatomas visuomenei, jis tampa savarankišku viešu objektu. Jo autorius nebegali sukontroliuoti, kaip jis bus priimtas, kaip miestiečiai jį vadins. Bet iš lūpų į lūpas perduodami urbanonimai reiškia, kad šis kūrinys tapo neatsiejama miesto vieta, dar vienu miesto kodu.

Miesto šulinių dangčiai puošiasi. Arturo Širin nuotr.

9

Tikrasis Kalvarijų gatvės ilgis

Regimantas Dima

Medilės Šiaulytės iliustracijos

10

Kalvarijų gatvės ilgis yra neteisingas. Nors ši mūsų miesto gatvė pagal savo istorinę reikšmę yra ilgut ilgutėlė, bet jau gerus tris ketvirtadalius amžiaus ji iškraipyta. Tačiau ir likęs gatvės ilgis kupinas atsitikimų su mafija ar saracėnais. Bet apie viską pasakosiu nuosekliai.

Pati gatvė gimusi iš maskvėnų įgulos, įsisiurbusios lyg erkė 1655–1662 metais į Aukštutinę pilį Vilniuje ir niekaip nenorėjusios pilies palikti. Karas arba tvanas jau seniai buvo pasibaigęs, bet maskvėnų įgula nenorėjo išsikraustyti iš pilies. Pakloti savo žmonių tūkstančius lemiama pilies šturmui LDK karo vadai nebuvo nusiteikę. Galų gale pavyko maskvėnus iškrapštyti iš pilies, tada Vilniaus, galiausiai Lietuvos. Lemiamam pilies atsiėmimo etapui vadovavo Povilas Jonas Sapiega, tikras Vilniaus herojus; jo sūnus pastatė garsiuosius Sapiegos rūmus Antakalnyje. Tam nuostabiam palaimingam įvykiui pažymėti Vilniaus vyskupas Bialozoras sukūrė Kalvarijų kelią gūdžiuose

Verkių miškuose. Nebereikės maldininkams trenktis kažkur už jūrų marių, atgailauti už nuodėmes bus galima čia.

Šią žiemą su žmonaėjome Skausminguoju keliu (lot. *Via Dolorosa*) Jeruzalėje. Tai, žinokite, mūsų Kryžiaus kelias yra žymiai jaukesnis. Mūsų Kalvarijos puikiame sename miške prasideda prie jaukiai čiurlenančio Cedrono upelio. O *Via Dolorosa* vingiuoja senomis akmeninėmis miesto gatvėmis per Jeruzalės arabų kvartalą, visai netoli švenčiausios musulmonams Al Aksos. Kvartalo senbuviai į religinius krikščionių turistus žiūri kitaip. O sargybiniai su automatais stebi, ar ne per daug kitaip žiūri vietiniai kvartalo gyventojai. Turistai žioplinėja ir ieško žymių ant sienų. Vienu žodžiu, iš visų pusių sklinda kognityvinis disonansas.

Tad geriau keliaukime Kalvarijų gatve nuo Neries upės, tiksliau, nuo Žaliojo tilto. Labiau aišku, verslui skirta kairiau esanti Ukmergės gatvė. Žaliojo tiltas tai vartai į šiaurinę Lietuvą ir Rygą.

Kalvarijų gatvė prasideda nuo Žaliojo tilto. ►

Už XIX amžiaus pabaigoje Vilniuje garsaus daktaro Hilarijaus rūmų nuoskilos kyšo apyklaikis it sugedęs Drakulos iltinis dantis Delfino namas.

Pirmi Kalvarijų gatvės metrai – pirmos sovietų padarytos žaizdos gatvės kūne lyg pirmoje gatvės kančių stacijoje. Hilarijaus Raduškevičiaus rūmai nuskelti perpus. Sovietų laikais praplėsta (praplėšta?) gatvė. Laimingo kelio pradžiai pirkliams svarbi koplytėlė prie Šv. Rapolo bažnyčios nunešta sovietinio ateizmo cunamio.

„Legendinėje Vaivoje“ girą gurkšnojo ir šio teksto iliustratorė.

Iš karto už XIX amžiaus pabaigoje Vilniuje garsaus daktaro Hilarijaus rūmų nuoskilos kyšo apyklaikis it sugedęs Drakulos iltinis dantis Delfino namas. Anksčiau toje vietoje stovėjęs „Delfino“ pirčių kompleksas buvo mafijos būstinė. Tad šis Drakulos iltinis mums primena, kad jau nepriklausomybės laikais turėjome savo mafiją – Vilniaus brigadą. Istorija turi ir baltų, ir juodų lapų. Ir Kalvarijų gatvės istorija tokia pati. Visais laikais.

Nuo blogio pereikime link smagesnių dalykų. Link svarbiausio išgyvenimui dalyko – maisto. Iki Šeimyniškių ir Kalvarijų sankryžos sovietų laikais mūsų gatvė garsėjo visuomeninio maitinimo taškais. Vietoj „Holiday Inn“ viešbučio vegetavo toks paprastas vieno aukšto pastatėlis. Bet tame pastatėlyje virdavo skaniausias Vilniuje spurgas. Vienos spurgos buvo standartinės, o kitos žiedo formos. Lyg ir nieko ypatingo, tačiau jei prisimeni jas po trečdaliao amžiaus, tai spurgos buvo su kažkokiu teisingu slaptu ingredientu.

Kitoje gatvės pusėje buvo dar didesnė legenda – valgykla „Lietuviški patiekalai“. Kiek pamenu, valgykla veikė ir sovietų laikais, paskui sėkmingai ilgai kovėsi už savo egzistenciją laisvosios rinkos sąlygomis. Toks pats sovietinio *obščepito* dinosauros, gerąją prasmę, kaip ir čeburekinė prie Aušros vartų bei sultininė Jogailos gatvėje. Valgių užsakymo sistema buvo apykreivė. Iš pradžių išsimuštavai čekį kasoje. Kasininkė per klientų galvas, pamenu, šaukdavo:

– Aldute, ar dar turėsi cepelinų?

Tik Aldutei patvirtinus išmuštavo kvituką – su teise atsiimti išdavimo langelyje savo cepelinų porciją. O kartais žmonės, va, ištikdavo tragedija: Aldutė nesusiskaičiuo-

Teksto autorius dažnai apsilanko Kalvarijų turguje.

davo teisingai ir vietoj išsvajotųjų cepelinų gaudavai nyktų kotletą...

Paėjus kiek už sankryžos, dešinėje pusėje, vos įžiūrima nedidelė įstaigėlė, pavadinta pretenzingai – „Legendinė Vaiva“. Visai skaniai (ir ekonomiškai) maitina. Bet vėl būdingas šiai gatvei lengvas aferizmas. „Vaiva“ buvo garsi sovietų laikais kavinė neformaliam jaunimui visiškai kitoje vietoje – Gorkio, dabar Pilies, gatvėje. Be lengvo aferizmo šešėliuko Kalvarijų gatvėje negali išsiversti. Sunki versliukams gatvė.

Nuklydau nuo rimtesnių dalykų į pilvo reikalus. Bet tai tokia ta Kalvarijų gatvė. Vienas žingsnis nuo *sacrum* iki *profanum*. Tą *štapą* uždėjo, matyt, sovietai. Pervadinę švento pavadinimo gatvę sovietų slaptosios policijos šefo Felikso Dzeržinskio vardu. Lyg Feliksas būtų išvaręs maskvenų įgulą iš pilies. Gatvės namams turėjo pakilti stogai nuo tokio šoko.

Bet nusipurtykime slogius praeities atsiminimus, eikime link gatvei tinkamesnio religinio objekto – cerkvės. Na... išmanesnis Vilniaus žinovas ginčytųsi. Gal visgi tai karinis objektas.

Prie Cedrono upelio.

Šioje Kalvarijų gatvės vietoje kareivinių rajonų pradžia. Cerkvė buvo skirta caro kariuomenei. O Kalvarijų turgus turėjo aptarnauti okupacinės kariuomenės kareivius.

Kitoje gatvės pusėje priešais turgų ir cerkvę driekėsi prasto, net sovietų standartais prasto, įvaizdžio medinių namukų rajonėlis. Dabar tai smarkiai kultūrinamos Šnipiškės, o tada tai buvo Šanchajus ar net Šaliovkė. Turgaus pusė

buvo saugesnė. O Šanchajaus pusė visiškai kriminalinė.

Nors buvo ten ir smagesnių dalykėlių. Štai egzotiški Šanchajaus gatvių pavadinimai. Fino arba Saracėnų. Sugalvok tu man. Kažkas iš Kryžiaus karų istorijos? Saladinas, tamplieriai? Tada tinka Kalvarijų gatvei. Tačiau Saracėnų gatvės kilmės išaiškinimas kitoks, nors ne mažiau įstabus. Caro laikais gatvelė

buvo pavadinta Caricyno (miestas Rusijoje, dabar Volgogradas) vardu. Vokiečių okupacinė administracija pagal skambesį pataisė į Saracėnų. Taip klaidingai pavadinta ir liko iki šių dienų. Man ši klaida smagi. Liudija, kaip okupantams keičiantis buvo painiojami net gatvių pavadinimai.

Tame siaurų gatvelių labirinte caro laikais buvo totaliai egzotiškų gatvių pavadinimų – Chivos ar Bucharos. Kas bendro tarp medinių Vilniaus lūšnų ir dabartinio Uzbekistano miestų? Ogi priminimas apie Rusijos imperijos kolonijinių karų pergales: prijungtas prie imperijos Bucharos ir Chivos valstybes.

Paspartiname žingsnius. Kuo toliau nuo Rusijos militarizmo ir kolonializmo ženklų.

Prabėgame pro buvusį „Tėvynės“ kino teatrą, kuris buvo pavirtęs klubu „Niujorkas“ ir taip savotiškai pažymėjo geopolitinį mūsų virsmą.

Pakeliui pasiekiame naujesnius rajonus. Sovietinės Lietuvos pasididžiavimą, Vilniaus skaičiavimo mašinų gamyklą „Sigma“. Taip, negrabiūs sovietinius kompiuterių prototipus kūrė Vilniuje. Mūsų laikais tai didžiulis keistų pastatų, baldų prekybos ir šiaip visokių versliukų kvartalas.

Gal dar anksti prognozuoti, tačiau „Sigmos“ rajonas gali pavirsti Mažosios Mumbajaus rajonu. „Sigmos“ pastatų istorija yra egzotiška. Šioje gamykloje bent du kartus lankėsi Ho Ši Minas, komunistinio Vietnamo kūrėjas. Iš pirmo žvilgsnio malonus seneliukas su pailga *blozna* barzdele. Tačiau sugebėjęs organizuoti aršų vietnamiečių pasipriešinimą Prancūzijai ar JAV. „Sigmos“ pastate palei Kalvarijų gatvę yra keli neprašmatnūs indiško maisto taškai. Restoranais juos sunkoka pavadinti. Kažkur toliau nuo gatvės slepiasi

Šiuolaikinė plati gatvė nutiesta visai ne ten, kur vingiavo senoji.

bendrabučiai, prie kurių nakvoja dešimtys dvirąčių keliavimo prietaisų, kuriais mums vyrai iš Pietų Azijos išvežioja maistą.

Kalvarijų gatvė visada buvo originali, tad laukiame, kas bus toliau. Mafija, saracėnai, caro karių cerkvė, Mažasis Mumbajus. Logiška seka.

Jau, jau artėjame prie tikrųjų Vilniaus Kalvarijų. Šiuolaikinė plati gatvė nutiesta visai ne ten, kur vingiavo senoji. Mums derėtų senosios gatvės ieškoti pasukus dešinėn į Žvalgų, Trinapolio gatves. Ten, miške, už daugiaaukščių vingiuoja Cedrono upelis. Ir prasideda Vilniaus Kalvarijų stotys. Simboliška – sovietai naikino ir Kalvarijų gatvės pradžią, ir sprogdino Kalvarijas gatvės pabaigoje. Bet žmonės išsaugojo atmintį. Kalvarijos buvo atstatytos.

Kiek žinau, renkamos aukos atstatyti ir istorinei koplyčiai prie Šv. Rapolo bažnyčios. Tik Hilarijaus Raduškevičiaus rūmų jau neatstatysime. Per daug jau ten primegztas transporto mazgų, būtinų mūsų augančiam miestui... Prisėdame ir atsikvėpuojame. Ilgas kelio gabalas nuo Žaliojo tilto, nuo kitos upės. Kiek visko pripainiota šioje gatvėje. Karai, prekyba, maistas, religija. Ši gatvė labai marga, nors tūlas pilietis sakytų: architektūriškai neišraiškinga, vargana gatvė. Pats tu neišraiškingas, nemalonus pilietis, atsakyčiau tokiame.

Kalvarijų gatvė yra tikriausia sostinės gatvė su priderančia tikrai Vilniaus gatvei istorija. Pereikite ją nuo Žaliojo tilto iki Kristaus kančios stočių patys, pajausite.

KADRAS

Į ką žvelgia Sibilė?

Vaikštinėjant su Sibile (Jolantos Marčišauskytės, dirbančios Lietuvos nacionaliniame dailės muziejuje, dukra).

Daiva Kairevičiūtė

Prieš septynerius metus Naujininkuose dirbau Sibilės aukle. Darbas, kurį radau per skelbimą, buvo ne kasdieninis, tad lėti pasivaikščiojimai to rajono gatvėmis su mergaite ir fotoaparatu rankose tapo tikra fotomeditacija.

Pati gyvenau ir tebegyvenu Jeruzalėje, todėl tas tolimas, nematytas ir paslaptingas rajonas virto tyrinėjimų lauku. Nuotrauka yra iš 2019 metų fotografijų serijos „Sibilė“, joje – A. Jaroševičiaus gatvės atkarpa su modernaus pastato fragmentu. Pati gatvė trumputė, kylanti į kalną ir įdomi architektūrine eklektika, be to, išskirtinai žalia, panaši į seną apleistą alėją. Prie aptrupėjusių šaligatvių stiebiasi aukšti augaloti medžiai, mesdami ant gatvės judančius ažūrinius šešėlius. Kylant gatve pinasi nauji pastatai su, sakytum, kaimietiš- kų medinių trobų ir šalia esančių šiltnamių vaizdais. Atrodo, čia vis dar tęsiasi praeito šimtmečio žmonių būtis.

Nuotraukoje matomo pastato statybų darbai dar nebaigti, vasaros vėjas plaiksto plėvelės langų ertmėse, vakarėja. Sibilės žvilgsnis nukreiptas kažkur į tolį. Ko mes nematome nuotraukoje? Sibilė stabtelėjo kylančios gatvės nuokalnėje – žvelgia į geležinkelį, girdėti traukinių ratų dunksėjimas į bėgius. Gatvės viršuje, ties linkiu, stovi Šv. Aleksandro Neviškio cerkvė, kurios kupolai atsiveria tik gerokai palypėjus gatve aukštyn.

Kuo man brangi ši nuotrauka? Galbūt tuo, kad joje Sibilė žvelgia į tai, ko mes nematome – geležinkelį, ir kad pastatas už jos nugaros jau užbaigtas. Tuo metu, 2019-aisiais, cerkvės kupolai žibėjo auksu, o dabar... Jei norite su- žinoti, galite nukeliauti ir atrasti tuos vaizdus, kuriuos čia aprašiau. O viena Sibilės, valgan- čios trešnes, nuotrauka atsidūrė ant grupės „Golden Parazyth“ vinilo plokštelės viršelio. Mažas mūsų „miestelis“.

Gurgždantis miestas ir pašnekesiai lotynų kalba prie pietų stalo

Virginija Slizauskaitė

Vytautės Ribokaitės nuotraukos

18

Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Baltistikos katedros profesorius Jurgis Pakerys savo gimtąjį miestą jaučia tarsi seną, bet savą, mielą ir brangų rūbą. Vilnių jis stengiasi ne tik pamatyti, bet ir išgirsti – kartais miestiečių lūpose suskamba net lotynų kalba. Jo Vilnius – judrus, gurgždantis ir toks, kurį gera prisiminti ir pažinti nesilaikant numatyto maršruto.

Jurgi, kurias Vilniaus vietas laikote gimtosiomis, kuriuose rajonuose dėlėjasi jūsų istorija?

Esu pirmos kartos vilnietis, mano tėvai į sostinę atvyko iš Žemaitijos ir Aukštaitijos – iš Pagirgždūčio ir Eivenių kaimų, jie netoli Varnių ir Dusetų, o pirmasis Vilniaus rajonas, kuriame gyvenome, iki kol man sukako šešeri, – Karoliniškės. Jas ir laikau savotiška gimtine, į kurią

prieš kelerius metus užklydau visai atsitiktinai – norėjau nuvažiuoti iki centro, bet dėl tuo metu vykusio renginio troleibusas išsuko iš įprasto maršruto. Supratęs, kad važiuoju visai ne ten, pamaniau – tiek jau to, pažiūrėsiu, kur nukeliausiu. Taip netyčia nusigavau iki Karoliniškių, pasivaikščiojau, susiradau mūsų namą, kiemą, pabandžiau prisiminti kelią į mokyklą, kuriuo vesdavo tėtis. Ar čia tikrai gimtinė, tokia kaip ir mano tėvų? Na, kitokia, naujųjų Vilniaus rajonų veidas savitas, iš šalies gal ir neatrodo mielas, bet mano vaikystė buvo laiminga, tai ir sugrįžti buvo gera. Manau, ir kitiems taip – gal kuklesnis gyvenimas, gal apšiuurs ar monotoniška aplinka, bet laimė viską nuspalvina. Ir atvirkščiai – nelaimė papilkina.

Iš Karoliniškių su tėvais persikraustėme į Antakalnį, kur praleidau beveik aštuoniolika metų, tad čia jaučiuosi irgi labai savas – baigiau vietinę mokyklą, anų laikų 22-ąją vidurinę (dabar VGTU licėjus), iš čia keliaudavau

Dviračiu iš Antakalnio ir atgal, greitu žingsniu į Pilies gatvę kavos pertraukėlei – dažniausi J. Pakerio maršrutai.

į universitetą. Paskui jau prasideda mūsų gyvenimas su Inga, mūsų dukromis Monika ir Salomėja – tai Filaretų gatvė, Rugių gatvė, o tada atsitiktinai persikeliam į Antakalnio gatvę, tad esu savaip sugrįžęs.

Antakalnis man labai įprastas, jo nė nepastebiu. Geriausiai pažįstu du jo pakraščius – prie

Saulėtekio ir transporto mazgo, kur Žirgo gatvėje vis dar sėsliai gyvena mano tėvai, ir dalį prie Šv. Petro ir Povilo bažnyčios, kur gyvenu dabar. Nusileidęs Būgos gatve palei Nerį važiuoju dviračiu į universitetą, o pabėgioti mėgstu kitoje pusėje – savo mokyklos link, kartais apsuku ratuką vaikščiodamas pro Saulės kapines.

Jei paprašysiu įvardyti mėgstamiausias, brangias Vilniaus vietas, pirmiausia į galvą šaus...

Sapiegų parkas – jis visai netoli, ten nueinu išgerti kavos. Jaudinausi, kai prieš keletą metų ruošėsi parką rekonstruoti ir, mano manymu, labai gerai, kad jis liko nepakeistas, neatnau-

Manau, kad tam tikras vilnietiškas kalbos variantas egzistuoja, bent jau iš dalies, kai jį pastebi kiti, kai sako, kad taip kalba Vilniuje.

jintas. Vilniuje yra vietų, kurias užtenka tik minimaliai sutvarkyti, pagerinti – miestas man žavus tada, kai jį ne pastebimai keičia, o prižiūri. Tarsi mylimas rūbas – nors pagalvoji, kad jau apsityręs, bet tiesiog labai patinka, todėl pakanka, kad jis švarus, tvarkingas.

Prie brangių vietų noriu paminėti ir Vilniaus universitetą. Man patinka dėstyti, mėgaujuosi moksliniu darbu, tačiau kartais pavargstu, būna ir nesėkmių. Nerūpestingai vaikštinėjančių turistų pilnà Pilies gatvė man asocijuojasi su darbu, dažnai su nuovargiu – ten pabėgu trumpai pertraukėlei atsikvėpti po kelių paskaitų iš eilės, išgeriu kavos, tada skubu atgal. Paskaitų metu Pilies gatvė sava – visada sustiksi veidų iš auditorijos, kas nors nusišypsos, ir galiu toliau dirbti.

Daugybė vietų Vilniuje saugo įvairius prisiminimus. Štai barbakanas primena, kaip antrame kurse po sunkaus egzamino čia užsilipome ant sienos ir gurkšnojome aronijų vyną. Arba Vilniaus autobusų stotis – kurios juk nepavadinsi miela vieta – saugo vaikystės vasarų prisiminimus, kai su mama autobusu keliaudavome į Žemaitiją. Iki šiol prisimenu salsvą dyzelino išmetamųjų dujų kvapą, nukeliantį į vaikystę.

Yra ir vietų be sentimentų, tiesiog labai mėgstu ten užsukti – į „Eurekos“ knygyną, „Nishos“ aludę, į „Taste Map“ kavinę Sapiegų parke, prie vartų.

Paminėjote mamą – žinomą literatūros tyrinėtoją Viktoriją Daujotytę. Jūsų šeima gali pasigirti tikra filologijos mokslų tradicija.

Taip, mūsų šeimoje dvi literatūros tyrėjos – mama ir Inga, ir du kalbininkai – mano tėtis Antanas ir aš, bet mūsų dukros pasirinko kitus kelius, nors sakyčiau, kad susijusius ir su filologija – dailėtyrą ir muzikinį teatrą.

Ar prie bendro vakarienių stalo kalbos apie darbus neišvengiamos, o gal sten-giatės šių temų neliesti?

Kalbų apie darbus būna, kartais ir pasigin-čijame, o su Inga tiesiog puikiai vienas kitą suprantame, panašiai kaip visi mokslininkai – galbūt kažkam atrodytų keista, jei sakytum, kad savaitgalį tau būtinai reikia pabaigti straipsnį ar išsiųsti konferencijai tezes.

Ir kaip kalbininko, ir kaip vilniečio norisi paklausti – ar galima kalbėti apie specifi-nę vilnietišką lietuvių kalbą?

Manau, kad tam tikras vilnietiškas kalbos variantas egzistuoja, bent jau iš dalies, kai jį pastebi kiti, kai sako, kad taip kalba Vilniuje. Pavyzdžiui, pamenu, kaip kurso draugas stebėjosi, kad katiną pavadinau *kašaru*. Nors šiaip ir aš pats negalėčiau pasakyti, koks šio žodžio paplitimas Lietuvoje. Apskritai kalbės raida mieste dabar labai dinamiška – žmo-nės atvyksta ir išvyksta, kalbėsenos mados ateina ir prašina.

Ar yra kalbinių skirtumų tarp Vilniaus rajonų? Nežinau, juos užčiuopti dar sudėtingiau, gal čia nebent rastume tam tikrų neoficialių vietų pavadinimų, kurių kiti nežinos, tik vietiniai.

Kaip, jūsų akimis, kalba šiandienos jaunoji vilniečių karta?

J savitą jaunimo kalbėjimo stilių žiūriu kaip lingvistas, tai labai įdomus reiškinys. Didele įtaką jaunajai kartai dabar daro anglų kalba, tačiau tai normalu – kalbos visais laikais kontaktuodavo. Dalis ir vidurinės kartos žmonių vartoja daug anglišių skolinių dėl savo profesinės aplinkos. Kas bus to-liau – sunku pasakyti, tikrai žinoma, kad jaunimo kalbėsenos žmogus tam tikru laiku atsisako – tiesiog dėl amžiaus, tada lieka darbo įtaka. Kita vertus, labai įdomu yra tai, kad, nepaisant anglų kalbos poveikio, itin išpopuliarėjo dainavimas lietuviškai, juk dauguma įdomių dabartinių grupių dainuoja lietuviškai.

Kaip kalbininkas, ar turite įprotį girdėti, klausytis aplinkinių kalbų, pavyzdžiui, sėdėdamas kavinėje?

Taip, tikrai nugirstu, tikiuosi, daugiau kaip mokslininkas, bet kartais dėl to pasijun-tu nejaukiai, juk nėra ko svetimų pokalbių klausytis. Man, kaip kalbininkui, tai įdomu – kas, kaip, kokiomis kalbomis šneka. Kartais įdomius pokalbius išgirstu net ne pats. Štai kartą pietavau kavinėje „Vieta“ Šv. Ignato gatvėje, sėdėjau prie baro, o mane pažinojusi darbuotoja paklausė: „Ar jums neatrodo, kad prie ano staliuko kalba lotyniškai?“

Paklausiau ir, savo nuostabai, patvirtinau – taip, tikrai lotyniškai! Pasirodo, tuo metu Vilniaus universitete vyko lotynų ir senosios graikų kalbų teatro festivalis, o prie stalelio sėdėję jo dalyviai, atvykę iš skirtingų šalių, kalbėjosi lotyniškai. Taigi Vilniuje kartais gali-ma išgirsti ir lotynų kalbą, tai nuostabu.

Mėgstama vieta užėti – knygynas „Eureka“.

23

Ir atvirkščiai – labai gaila, kad Vilnius neteko jidiš, tai labai skaudus Holokausto ženklas. Ką tik kalbėjom apie universitetą, tad turim su-
prasti, kad netekom vilniečių, kurie būtų buvę
ir mūsų dėstytojai, jų vaikai ir anūkai – mūsų
kurso draugai.

**Ar gali būti, kad vilniečių tampama prade-
dant kalbėti, pavyzdžiui, vilnietišškai?
O gal kažką... pajautus?**

Visuomet, priklausomai nuo vietos, esame
arba savi, arba svetimi. Ir sakyčiau, kad čia
svarbūs du dalykai – tampi savas tada, kai kiti
tave priima nebe kaip naujoką, o savą, vietinį.
Ir kai pats pajunti, kad tai – tavo miestas. Kai
jauti, kad miestas tau svarbus, kai prisijaukini
jį, pažįsti, juo rūpiniesi. Ir tai tikrai nepriklauso
nuo to, kaip kalbi, ar esi gimęs Vilniuje.

**Jei reikėtų Vilnių apibūdinti vienu žodžiu,
jis būtų...**

Gal *gurgždantis*? Kaip būna einant per
žvyrą, akmenukus ar sniegą. Tas garsas man
kažkuo primena Vilnių, jo gyvumą ir judru-
mą, nepastovumą.

**Kokia knyga, kurioje fiksuojamas Vilnius,
jums pirmiausia ateina į galvą?**

Kažkodėl pirmiausia norisi minėti Jurgio
Kunčino „Tulą“. Tiesą sakant, labai seniai
jį esu skaitęs, gal reikėtų pakartoti. Kodėl
„Tula“? Man rodos, ją skaitydamas galiu
pajausti tai, ko pats nesu patyręs. Geri rašy-
tojai geba papasakoti tai, ko pats nepastebi,
nepagauni. Arba tiesiog pats esi kitoks,
gyveni visai kitaip.

ATVIRUMAI

Vienatvės gidas: studentiško bučinio paieškos

Martyno ašaros

Tekstas ir nuotraukos

Baby, vadini save modernios vienatvės ekspertu? Ar supranti, ką tai reiškia? Įtariu, kad supranti, ir aš tave užjaučiu. Žinojimas, tas per didelis informacijos kiekis yra būtent tai, kas daro mus nelaimingus. Žinau, kad vertini baroko architektūrą ir Džordžą Orvelą, tikriausiai esi girdėjęs apie „Vieną Ivano Denisovičiaus dieną“, KGB muziejų, šaltibarščius ir kitus turistinius dalykiukus, bet sveikinti nėra su kuo.

Man 38-eri, esu vilnietis, baigiau istorijos studijas ir dirbu laistymo sistemų vadybininku. Esu vienišas, todėl dažnai klaidžioju po Vilniaus gatves bei barus. Labai mėgstu įsimylėti ir svajoti. Esu tik literatūrinis personažas, bet galime susitikti instagrame ir substacke – ten ieškok vienatvės gidų.

Pakelk akis į Niujorko šešiolikaukščius.

Baby, šiame gide nevarginsiu tavęs istorija ar mirusių herojų vardais. Nesu tavo mokytojas ir tikrai negarantuojau, kad susirasi, su kuo pasibučiuoti. Tai, ką tau siūlau, yra žemėlapis į niekur. Eisi kelias valandas per miestą, kuriam tu visiškai nerūpi.

Daryk tai dieną. Užtruksi tiek, kiek užtruksi. Nueisi tiek, kiek nueisi. Važiuok troleibusu, paspirtuku ar eik savo kojomis – man vieno-dai. Bet privalai su savimi turėti:

- eurų savo mėgstamam kebabui,
- ausines muzikai klausyti,
- mažą lapelį ir tušinuką,
- keletą didesnių lapų,
- žiebtuvėlį arba degtukų.

Tavo maršrutas prasideda Niujorke, Saulėtekio alėjos pradžioje. Ten nusipirk kebabą, tik nebūtinai pirmoje pamatytoje kebabinėje. Pasivaikščiok, susipažink su nauja aplinka, pabandyk įsiminti, kas kur yra. Pramynęs studentiškus takus, labiau pasitikėsi savimi.

Galbūt tai padės rasti, su kuo bučiuotis, tik nepamiršk, kad greitai medžiai mes lapus ir viskas atrodys kitaip – mažiau privatumo, mažiau šilumos. O šiaip bučiuotis juk galima visur: už kiosko, universitete, miškelyje, vėjyje, lyjant lietui. Svarbiausia – turėti su kuo.

Pakelk akis į Niujorko šešiolikaukščius bendrabučius. Žinai, kiek studentų pro jų langus žiūrėjo į naują, dar neištirtą miestą? Kiek paskutinių naktų prieš egzaminą čia buvo praleista? Kiek televizorių ar kitų daiktų buvo išmesta per langus po laimėtų krepšinio rungtynių? Aš tai nežinau, man įdomiau, kokį kebabą nusipirkai. Pažiūrėk, ar kebabinės dirba naktimis. Įsidėmėk visų darbo laikus.

Vaiduoklių name būtų su draugais ir gal nereikėtų prisiminti meilių.

Susirask dangoraižį su trispalve (sako, jį vadina Trispalviu). Gali toliau rinktis kebabo padažą ar svajoti apie bučiavimosi objektą, nes viskas visada svarbu, bet būtų gerai, jei akimirkai sustotum, pakeltum akis ir pajaustum. Tavo draugai gali būti toli, tu pats nuo savęs gali būti nuklydęs, bet tėvynė visada yra tavje. Paklausk Laimio Vilkončiaus „Gimtinės“ užvertę galvą į viršų ar laukdamas savo užsakymo. „Upeliai čia kvepia mėtom“ – užuodi?

Eik į MKIC biblioteką (Saulėtekio al. 5). Joje sužiaumok kebabą, nusiaplauk rankas ir pasižadėk nuolatos čia lankytis bei stropiai mokytis. Bibliotekoje yra ir grožinės literatūros skyrius – pirmame aukšte, toli eiti nereikia. Susirask *Hemq* (Ernestą Hemingvėjų), jo knygų čia daug. Išsirink tą, kurios viršelis labiausiai patinka, ir į ją įdėk atsineštą lapuką su savo tekstu. Gali rašyti, ką nori, bet aš parašyčiau: „kažkas prasmingo / pasirašo Martyno ašaros“. Jeigu jau radai knygoje lapelį – pasiimk jį kaip dovaną. Lapelio nebučiuosi, bet, žinai, bibliotekoje rastą vardą galima materializuoti.

Dar apsižvalgyk Saulėtekys, pabandyk surasti fontaną-baseiną prie *fizfako*. Vėliau vyresni žmonės papasakos, kam jis buvo skirtas, arba, jei esi labai *smart*, jau dabar žinai. Tu daug žinai, bet žinojimas yra liūdesio priežastis. Žinok mažiau, negūglink istorijos, kada nors sužinosi savaime. Jeigu pasiseks, vieną dieną koks jaunas *pacukas* tavęs paklaus apie tą fontaną ir tu išdidžiai papasakosi, kam jis skirtas. Arba apie ką nors kita teks papasakoti – tada suprasi, kad užaugai ir jau turi kuo pasidalinti. Tas jausmas bus nerealus. Susirask Spalvotuosius šaltinius. Jie toliau nuo Studentų miestelio, kažkur už autobusų žiedo, degalinės, bet kartais reikia pramankštinti kojas. Eisi daug dėl gamtos: vandens, medžių, akmenų. Rasi vienus šaltinius, toliau – kitus. Ateityje galėsi ką nors čia atsivesti, kai nebus ką veikti, bet norėsis, nes pagaliau turėsi su kuo.

Nuo šaltinių eik link centro palei upę. Gali netyčia surasti buvusį morgą, gali jo ir nerasti. Pasilik priežastį čia sugrįžti. O dabar pabandyk suskaičiuoti visus mylėtus žmones.

Dar apsižvalgyk Saulėtekyje, pabandyk surasti fontaną- baseiną prie *fizfako*.

Per turimo lapo vidurį brėžk brūkšnį. Vienoje pusėje surašyk visas „geras“ meiles, o kitoje – „blogas“. Jeigu viskas vienoje pusėje – blogai. Tik per palyginimus galima matyti reikšmę. Tada tau reikės suskirstyti, kas gerai bučiavosi ir kas blogai. Jeigu ir vėl nebus abiejose pusėse vardų, skirstyk pagal protą, išvaizdą, turtą – jau nebesvarbu. Kiek laiko pabuvus nostalgikai, atsiras vienas vardas. Jį visą laiką kartok mintyse.

Tau reikia atsidurti prie Antakalnio g. 25. Į vidų gali neiti, šios kelionės tikslas ne pažintinis.

Kažkada čia buvo apleistas, į dvarą panašus pastatas, kuriame vaidenosi, buvo atliekami eksperimentai su mažais vaikais, o vėliau viskas plaunama. Plaunama, nes anksčiau buvo skalbykla, o Antakalnio vidurinės moksleiviai turėjo lakią fantaziją. Prieš daugiau nei penkiolika metų vienvietės gidas į Vaiduoklių namą tavęs nebūtų atvedęs. Čia būtum su draugais: gertumėte alų, gąsdintumėtės, įsivaizduotumėte, kad rūsyje atliekami makabriški eksperimentai. Būdamas *pacukas* labai norėjau ten pasibučiuoti, bet neturėjau su kuo.

Jau pats laikas būtų užsirūkyti. Žinoma, tu nerūkai – sveikinu. Tačiau turi lapą su meilių vardais. Atminimui nepasiliksi – gal kas nors pamatys ir atrodis keistai. Išmesti irgi būtų per daug sentimentalų.

Tau dabar reikia susirasti nuošalią vietelę ir saugiai sudeginti tą lapą. Labai tikėtina, kad teks nusileisti iki upės, prie garažų ar į kokią parkelį, bet pernelyg nenutolk, nes eisim link Šv. Petro ir Povilo bažnyčios.

Prieš užsiimdamas piromanija apsižvalgyk. Priešais tave Antakalnio gimnazija (Antakalnio g. 29). Prie šių senovinių korpusų yra prilipdyta naujesnė dalis su daug kabinetų ir sporto sale. Pastato gilumoje slepiasi mokyklinio lygio architektūrinis šedevras, vadinamas fojė. Gražus ir erdvus. Keli moksleiviai ten gavo repeticijų kampelį ir vėliau pasivadino „Foje“.

Visas fojė kvepėjo valgyklos kotletukais, nors tikrasis valgyklos hitas buvo keptos duonos salotos su sūriu, pupelėmis ir majonezu. Tikiuosi, kad skrandyje dar virškinasi kebabas, nes į valgyklą neisime. Aš dabar sentimentaliai klausyčiaus „Vaikystės sodas“.

Tikiuosi, kad pavyko *sudeginti meiles* ir ne-sukėlei gaisro. Pats nebūčiau išdrįsęs. Būčiau išmetęs viską į šiukšlių dėžę ir pamelavęs.

Paskutinė stotelė – Jono Pauliaus II aikštė (Antakalnio g. 1). Pažiūrėk į Šv. Petro ir Povilo bažnyčios fasadą, įsiskaityk į lotyniškus žodžius. Pasivaikščiok po stovėjimo aikštelę ieškodamas automobilio numerio su vienetu. Suradęs pabandyk prisiminti, ką skaitei ant sienos (tik neatsigręžk!).

Taip, ten parašyta, kad Antakalnyje gyvena karališkai taikūs *pacukai*, o čia įsikūrusi Regina – taiki rajoninė *pacukė*. Šis gidas juk ne apie istorinę tiesą – neva deginome senus sąrašus, kad širdyje atsirastų vietos ateičiai. Bet būkim atviri: visą šį keliąėjai galvodamas tik apie tuos vardus iš *Hemo* knygos. Užteks *stokinti* anketas. Išsirink vieną ir pagaliau parašyk.

Daugiau

vienatvės gidų – „Substack“
[@martynoasaros](#)

Trys maniakės ir Princas Kudirka

Ieva Gražytė, Karina Kropaitė

Antano Dubros ir Pijaus Čeikausko iliustracijos

Vilnius turi daugybę pavadinimų – oficialių ir neoficialių. Kai kurie užrašyti žemėlapiuose, kiti gyvena tik mūsų pokalbiuose: *Fabai*, *Šanchajus*, *Vamzdis*, *Basanavkė*, *Balerinka*, *Bardakanas*, *Justai*, *Pašėlaičiai* ar net *Samurajus*. Šie pavadinimai atspindi, kaip miestą jaučia ir apibūdina jo gyventojai. Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centro vadovė, mokslo darbuotoja dr. Veslava Sidaravičienė pirmoji Lietuvoje sistemingai tiria šiuos miesto vietų ir objektų vardus, vadinamus neoficialiaisiais urbanonimais, jaunimo kalboje. Kalbamės su mokslininke apie tai, kaip Vilnius skamba mūsų kasdienėje kalboje, ką šie vardai sako apie miestą ir apie mus pačius.

Kaip atsirado mintis tirti neoficialiuosius Vilniaus pavadinimus?

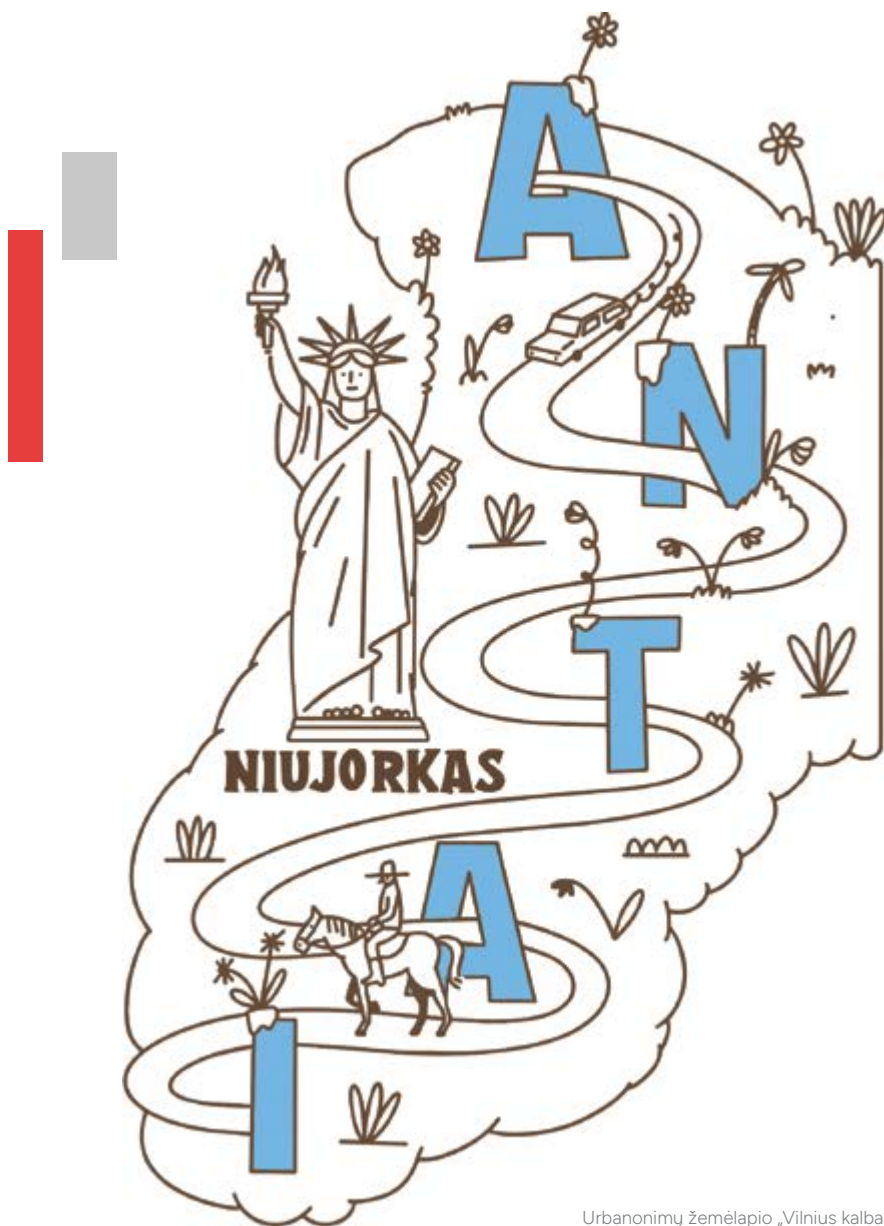
Kai baigiau magistro studijas, svarbiau, ką galėčiau ir norėčiau tirti doktorantūroje – juk pasirinkti temą ne vien ketveriems metams, bet dažniausiai ir visam gyvenimui. Todėl labai svarbu, kad ji būtų ne tik įdomi, bet ir tiktų pagal gebėjimus, vertybes. Mane traukė šiuolaikinė onomastika.

Buvusi studijų ir būsima disertacijos vadovė prof. dr. Daiva Sinkevičiūtė-Villanueva

Svensson atkreipė dėmesį į neoficialiuosius pavadinimus – tuo metu jų tyrimai buvo labai populiarūs Suomijoje. O ir pavyzdžių neteko toli žvalgytis – atvykusi studijuoti greitai išmokau, kur yra *Justai*, *Fabai*, kas tas *Niuorkas* ir *Kamčiatka* (bendrabučių kompleksai Saulėtekyje). Tad nusprendžiau išsiaiškinti, koks yra tas neoficialusis, žemėlapiuose nefiksuotas Vilnius.

Kaip apibrėžiate neoficialųjį urbanonimą? Ar galima sakyti, kad tai kasdienybės vardai, gyvuojantys už oficialių lentelių ribų, – nuo trumpinių iki ironijos kupinų pavadinimų kaip *Vamzdis* ar *Trys maniakės*?

Jūsų sukurtas apibrėžimas labai vaizdingas (šypsosi). Mokslinėje literatūroje neoficialiaisiais urbanonimais vadinami šnekamojoje kalboje vartojami tikriniai miesto aplinkai priklausančių topografinių (geografinių) objektų ar vietų pavadinimai, pavyzdžiui: *Justais*, *Justinke*, *Justanais* vadinamos Justiniškės, *Gedo* prospektu – Gedimino prospektas, *Lunatiku*, *Zombiu*, *Samurajumi* – paminklas LDK didžiajam kunigaikščiui Gediminui, *Akru*, *Akriu*, *Šūdapoliu* – prekybos centras „Akropolis“. O Jūsų minimos *Trys maniakės* – tai virš Nacionalinio dramos teatro esančios skulptūros „Trys mūzos“ neoficialusis pavadinimas. Beje, jos dar vadinamos ir *Trimis raganomis*, *Trimis bobomis*, *Trimis sesėmis* ir t. t.

Urbanonimų žemėlapis „Vilnius kalba“ fragmentas.

Kodėl yra svarbūs tokio pobūdžio kalbos tyrimai?

Neoficialieji pavadinimai yra tarsi kalbos ir visuomenės atspindys, todėl yra svarbūs mokslo bendruomenei ir apskritai žmonėms. Pateiksiu kelis pavyzdžius.

Neoficialieji pavadinimai atskleidžia požiūrį į objektus ir vietas. Nustačiau, kad prasčiausiai Vilniuje yra vertinama skulptūra „Krantinės arka“. Ji skirtingų kartų vilniečių ir kitų miestų gyventojų yra dėsningai vadinama *Vamzdžiu*. Pasitaiko ir kitokių vardų, pavyzdžiui: *Lietvamzdis*, *Metalinis „Š“*, *Paminklas santechnikams*,

Pinigų plovykla, Šlanga, Šūdų vamzdis, bet pavadinimas *Vamzdis* jau yra prigijęs.

Iš neoficialiųjų pavadinimų matyti laikmečio pokyčiai. Dalis jų yra vartojami dabar, kiti buvo žinomi sovietmečiu. Šnekamojoje kalboje gal ir esame girdėję tokį pavadinimą kaip *Brodas*, kuriuo vadintas Stalino, vėliau Lenino prospektas. Tačiau tokie vardai kaip *Amerikanka*, kuriuo buvo vadinama miesto dalis tarp Šermukšnių ir Goštauto gatvių, arba *Balerinka* – kavinė Teatro gatvėje – greičiausiai net nėra prašmėžavę.

Nauji neoficialieji pavadinimai irgi yra kuriami, sudaromi nuolat – neseniai mieste ant troleibuso pastebėjau reklamą su pavadinimu *Pašėlaičiai*. Jis atsirado dėl žodžių *Pašilaičiai* ir *šėlti* žaismo.

Neoficialiuosius pavadinimus kuria pavieniai asmenys arba jų grupės. Mano tyrimai parodo

šių šnekamosios kalbos pavadinimų visumą ir kokius istorinius, socialinius, kultūrinius, kalbinius reiškinius jie atskleidžia.

Atvykusi studijuoti greitai išmokau, kur yra Justai, Fabai, kas tas Niujorkas ir Kamčiatka.

Ar tiesa, kad iš pradžių neoficialiuosius pavadinimus kuria jaunimas ir tik vėliau jie tampa vietinės tapatybės ženklu?

Iš tiesų moksliniai tyrimai rodo, kad neoficialiųjų, arba slengo, urbanonimų kūrėjais dažniausiai yra jaunimas. O ar sukurti pavadinimai taps vietinės tapatybės ženklu, priklauso nuo socialinio rato, laikmečio, konteksto ir t. t.

Lazdynai irgi turi pravarde.

Vileiką, taip vadinamą Naująją Vilnią, žino visi, o jau kuris čia *Čiuvakų*, o kuris *Debilyų* teatras – ne kiekvienas pasakytų. Išduosiu, *Čiuvakų* teatras – tai Valstybinis jaunimo teatras, o *Debilyų* – „Keistuolių teatras“.

Kaip manote, kodėl žmonės yra linkę kurti neoficialiuosius vardus?

Priežastys, kodėl atsiranda neoficialiųjų pavadinimų, gali būti įvairios, pavyzdžiui, poreikis išreikšti požiūrį, priešintis vyraujančioms dogmoms, žaisti kalba, pabrėžti tam tikrą priklausomybę sociumui ar išskirti vietą, kuri yra svarbi konkrečiam asmeniui ar grupei.

Ar galima sakyti, kad šie vardai yra kalbinė rezistencija prieš biurokratinį, formalių pavadinimų pasaulį? Gal jie liudija miestą iš vidaus – tokį, kokį pažįstame ne naudodamiesi žemėlapiais, o kasdien bendraudami?

Žinoma, tai gali būti viena iš priežasčių. Tik turėkime omenyje, kad šnekamojoje kalboje ne visi vartojame neoficialiuosius pavadinimus. Vietovardžiai – mūsų tapatybės dalis – vieniems artimi šnekamosios kalbos pavadinimai, kitiems – oficialieji.

Vienas smagiausių tyrimo aspektų – humoras. *Fakas* kilęs iš „Fokus picos“, *Barbakanas* iš *barbakano* – žodžių žaismas čia neišvengiamas. Ką šie pavyzdžiai sako apie vilniečių kalbos jausmą?

Dėl žodžių žaismo atsiradę pavadinimai rodo, kokie vilniečiai ir apskritai žmonės yra kūrybingi ir originalūs. Tokiu būdu Konstitucijos prospektas tapo *Prostitucijos konspektu*, paminklas Vincui Kudirkai – *Princu Kudirka*, Trijų Kryžių kalnas – *Trijų ryžių kalnu*. Kalba tampa priemone pajvairinti kasdienybę, pažiūrėti į vietą ar objektą kitu žvilgsniu.

Kaip greitai keičiasi neoficialiųjų urbanonimų tinklas? Ar jau matote naujų tendencijų? Galbūt socialiniai tinklai ar migracija daro įtaką naujų vardų atsiradimui?

Neoficialieji pavadinimai nuolat kinta – vieni žinomi tik tam tikrai kartai, kiti – kelioms. Ar žinotumėte, kur Vilniuje buvo *Sarajus*? Vyresnės kartos lietuvių, gimusių ir augusių sovietmečiu, nenustebintumėte, bet jaunesnė karta – purtytų galvą. Tai šokių paviljonas, stovėjęs tuometiniame Jaunimo sode, o dabar – Sereikiškių parko Bernardinų sode. Žmonėms jis priminė daržinę, todėl ir pavadinimas kilo iš rusiško žodžio *saraj* „daržinė“.

Kita vertus, vyresnės kartos asmenys nėra girdėję pavadinimų *Makas*, *Makdakas*, *Makdys*, *Mc* ir kitų, kuriais vadinamas greitojo maisto restoranas „McDonalds“. O štai *Čiurlionkė* – Nacionalinę M. K. Čiurlionio menų mokyklą – žino visi.

Šie pavadinimai atsiranda ir pradingsta, kiti prisimenami ilgą laikotarpį... Disertacijoje „Neoficialiųjų Vilniaus urbanonimų sudarymo polinkiai lietuvių jaunimo kalboje“ tyriau lietuvių, gimusių 1989–1998 metais, vartojamus neoficialiuosius pavadinimus. Dabar nusprendžiau tirti vyresnės kartos lietuvių, gimusių ir augusių sovietmečiu, žinomus pavadinimus. O jau vėliau analizuosiu jaunesnės kartos neoficialiuosius pavadinimus – tuomet ir galėsiu atsakyti, ar dėl socialinių tinklų ir migracijos pakito neoficialiųjų urbanonimų sluoksnius (šypsosi).

Daugiau

Visą urbanonimų žemėlapi „Vilnius kalba“ rasite parduotuvėje-kavinėje „Raštinė“.

Pašilų portalas

Eglė Frank

Tekstas ir nuotraukos

32

Šį tekstą rašau nedideliame sodelyje, apsuptame aukštos tujų gyvatvorės. Virš mano galvos siūruoja pušies šakos, jomis laigo voverės, atliuksinčios paskanauti paukščiams lesykloje pabertų sėklų. Tankiuose krūmuose čirškia žvirblių guotai. Žydi rožės ir skleidžiasi hortenzijos. Tvyro alsi vidudienio kaitra, protarpiais perskrodžiama ilgesingo kirų rypavimo. Jau seniai kirai man yra ne pajūrio, o būtent miesto paukščiai. Kad sėdžiu ne sodely kokiame Londono priemiesty, išduoda už svyrančių senų beržų lajų pasislėpusi kiek tolėliau stovinčio monolitinio devynaukščio, senųjų gyventojų dėl specifinės formos juokais praminto „lagaminu“, siena. Esu Pašilaičiuose.

Tiesą pasakius, niekada nebūčiau pagalvojusi, kad teks gyventi šiame rajone. Prieš ketverius metus atsikraustėme čia iš netoliese plytinčių Visorių, Kazio Borutos gatvės. Nuo dabartinių iki buvusių namų – vos dešimt minučių kelio mašina. Borutos gatvėje gyvenome penkiolika metų, ten nuo gimimo augo visi trys mūsų vaikai, ir kažkuriuo metu butas penkiems žmonėms tapo per ankštas. Kotedžas Pašilaičių gatvėje buvo pirmas, kurį apžiūrėjome kaip vieną iš būsimos būsto variantų, ir iškart nusprendėme keltis.

Pamenu, buvo saulėtas ir šiltas rugsėjis, o įvažiavus į Pašilaičių gatvės kiemą, pasitiko savito architektūrinio stiliaus sublokuoti triaukščiai namai. Tik vėliau sužinojau, kad ši vadinamųjų senųjų Pašilaičių dalis projektuota paskiausiai, apie 1987 metus, ir

leškokite į lagaminus panašią daugiaaukščių. ►

vadovaujantis pirminiu sumanymu, turėjo būti mažaaukštės statybos kvartalas, apsuptas sodų – pasak jo sumanytojo architekto Dano Rusecko, formuojantis „sodo mieste“ ir bendruomeniškumo viziją. Teta pasakojo, kad čia vienu metu gyveno nemažai kompozitorių ir muzikologų. Prie triaukščių prijungti jau minėti į lagaminus panašūs devynaukščiai slepia dar vieną, vešliais medžiais apaugusį uždarą kotedžų kiemą, kuriame gyvenu. Įdomu, kad šiuos jau 2000 metais statytus namus nenoriai randa ir navigacija. Tarsi gyvenčiau kitoje erdvinėje kapsulėje.

Kai pagaliau įsikraustėme į gremėzdišką kotedžą, vešlia augmenija apaugusį sve-timkūnį blokinių namų narnijose, ruduo jau ritosi į spalį, dienos vis trumpėjo, o po lapkričio užsklandos ir visai neprašvisdavo. Namai, ap-

Į lagaminus panašūs devynaukščiai slepia dar vieną, vešliais medžiais apaugusį uždarą kotedžų kiemą, kuriame gyvenu.

sisupęs amžinai žaliuojančių pušų ir tujų siena, skendėjo žalzganoje prieblandoje. Nauja vieta man patiko. Kartais jausdavausi, tarsi plaukiočiau didžiuliame giliame akvariume, kuriame buvo panirę visi trys kotedžo aukštai.

Atėjus giliai žiemai, akvariumą tarsi vata iš visų pusių apkamšė sniego duknos. Šalti ir drėgni jų patalai dusino medžius, per atodrėkį virsdami aštria ledo pluta su nutįsusiais varvekliais. Jau pirmomis dienomis apsireiškė ir nematomi namo gyventojai. Šmėkščiojo šešėliais kambariuose, bolavo veidrodžiuose. Jaučiausi rami – juk šioje vietoje, kur dabar mano namai, jau prieš keletą šimtų metų gyveno žmonės. Erdvės linkusios išsaugoti savo istorijas ir energetiką.

Vaikystėje Pašilaičius vadindavome Pašilais – tuomet būdavo mada trumpinti rajonų pavadinimus. Todėl Pašilai glaudėsi prie Fabų, Justinų ir Šeškų. Nežinojome, kad tikrieji Pašilaičiai tebuvo kaimas, kurio vietoje dabar plyti rekordiškai besiplečiantis mikrorajonas. O senąją gyvenvietę mena tik keletas išlikusių sodybų vakarinėje rajono dalyje. Istoriniuose šaltiniuose senasis Pašilaičių kaimas minimas jau nuo XVIII amžiaus. XIX amžiaus pabaigoje kaime gyveno 89 gyventojai, vėliau jų skaičius augo ir 1953 metais jau surašyta virš 200 žmonių. Buvusio kaimo laukuose pagal architekto Kazimiero Rimanto Baltėno ir jo kolegų projektą pirmi namai pradėjo kilti 1986 metais.

Rašytojos kiemas, apjuostas tujų sienos.

Žiemomis prisnigtą kiemą reikia nuolat valyti. Regis, tik pradėjus iš dangaus leisti pavienės snaigėms ir dar permatomam, veik ažiūriniam jų apklotui užklojus asfaltą, vienas iš kaimynų jau nešdavosi į kiemą kastuvą ir žvaliai nudrėksdavo juo balzganą uždangalą. Vėliau išeidavo kitas ir trečias. Iš pradžių nesuprasdavau, kam žmonėms reikalingas šis, sakyčiau, Sizifo ritualas. Paskui supratau, kad tai maloni mankšta gryname ore, įprastas žiemos ritualas, tarsi bendruomeniškas sportas.

Ne mažiau svarbios ir reikšmingos kvartale, kuriame gyvenu, jaučiasi vietinės katės. Kai kurios turi namus ir išleidžiamos pavaikštinėti, kai kurias – benames – šeria vietinės moterys, vadinamos „katininkėmis“. Beje, katininkių prižiūrimos katės – pačios drūčiausios. Kelios jų nuolat pracimpina palei tujų gyvatvorę, reikliai patikrindamos teritoriją. Vos tik atsikrausčius, pabėgo viena iš trijų mano kačių. Išėjusi jos ieškoti, supratau, kad savo katę rasiu arba medyje, arba kokiame sąvartyne. Tai, beje, buvo turbūt vienas iš pirmųjų kartų, kai išėjau iš savo namų teritorijos už aukštos ligustrų gyvatvorės ir patekau tarsi į kitą portalą, kurį tik numaniau esant. Nuėjusi į kitą kiemą, radau ir statybinių atliekų sąvartas – tuo metu name, stovinčiame netoliese, vyko remontas. Intuityviai pasukusi prie lentgalių ir nuodužų krūvos, radau ten tūnančią savo katę.

Vienu egzotiškiausių ir kinematografiškiausių rajono periodų turbūt galima įvardinti ankstyviausią jo kūrimosi etapą, kai, dygstant pirmiesiems monolitiniams daugiabučiams Žemynos gatvėje, aplink plytinčiuose dar vis tuščiuose laukuose tebesiganė karvės, o aplinkinėse sodybose žmonės per amžius čia įprastai ūkininkavo. Apmąstant šį procesą, kyla dvilypis pojūtis: viena vertus, tokius virsmus suvoki kaip natūralius ir neišvengiamus, būdingus

Reikšmingos kvartalo katės.

didmiesčiams, o ypač sostinėms; kita vertus – Vilnius plečiasi per spėriai, tarsi nepasotinamas ir nenumaldomai didėjantis monstras.

Šis procesas vyksta ir paties Pašilaičių rajono viduje, mažėjant rekreacinių zonų, kurias gyventojai tikėjosi išsaugoti: parkeliai užstatomi naujais gyvenamaisiais kvartalais. Šiuo metu Pašilaičiai tokie dideli, kad jei taptų miestu, pagal gyventojų skaičių būtų septintas pagal dydį Lietuvoje. Tik Verkių seniūnija turi daugiau gyventojų nei Pašilaičiai. Beje, Pašilaičiuose, Medeinos gatvėje, net bus statoma bažnyčia.

Kad esu rajono naujokė, išduoda tai, kad be navigacijos dar vis pasiklystu trijuose Pašilaičių žieduose. Būtent jie vainikuoja tris Pašilaičių mikrorajonėlius, pavadintus senovės lietuvių deivių Žemynos, Medeinos ir Gabijos vardais. Ketvirtajame Pašilaičių mikrorajonyje, projektuotame jau ne žiediniu

I Žemynos skverą Pašilaičiuose suguža ir poetų.

principu, gyvenu pati. Pašilaičių rajone net organizuojamos ekskursijos – jas veda čia nuo vaikystės augęs ir visus kiemus bei užkaborius kaip savo penkis pirštus pažįstantis istorikas Artūras Savko. Pamenu, kažkurį rytą šalimais esantis triaukščių namų kiemas buvo užtvertas ir pritutintas filmavimo technikos. Gal buvo kuriamas dar vienas filmas apie dabar taip madingus devyniasdešimtinus, o gal tai buvo Artūro Savko dokumentinio filmo apie Pašilaičius vienas iš filmavimo etapų. Beje, šio filmo labai laukiu.

Kartą per metus, per „Poezijos pavasarį“, į Žemynos skverą Pašilaičiuose suguža ir poetų – tai vieninteliai festivalio skaitymai, Vilniuje vykstantys gyvenamajame rajone.

Gal dabar ir sunkoka patikėti, kad tam tikru metu šis rajonas buvo vienas prestižiškiausių Vilniuje ir kai kurie gyventojai *bevelydavo* keisti savo namus senamiestyje į gyvenimą moderniuose Pašilaičių daugiabučiuose. Bet dabar net man, kuriai nesvetima vilnie-tiška menininkės laikysena gyventi bent jau naujamiestyje ar senamiestyje, Pašilaičiai vis labiau patinka. Visų pirma, dėl nepaprasto patogumo, nes auginant tris vaikus gaišti laiką spūstyse, vežiojant juos į mokyklą, būrelius ar baseiną, per didelę prabangą. Čia ir gimnazija, ir Fabijoniškių baseinas pasiekiami pėsčiomis per keliasdešimt minučių. Veikia daug užklasinio lavinimo studijų. Ir jokiame rajone nemačiau tiek daug dviratininkų – dviračių takai čia puikūs. Beje, su poetu Tomu Petriliu, kuris anksčiau čia irgi gyveno, vis planavome nueiti į garsųjį „Šimo“ barą – deja, kol kas

taip jame ir nebuvo, bet šį neapsižiūrėjimą būtinai ištaisysiu!

O juk kažkuriuo gyvenimo periodu Pašilaičius tik pravažiuodavau, geriausiu atveju stabtelėdavau „Thomas Phillips“ ar „Pas Juozapą“ – beje, iki šiol jis įvardijamas kaip pats pirmasis modernus prekybos centras Vilniuje. Vis dėlto šio periodo statiniai man nekelia susižavėjimo, likę kaip tam tikro meto liudininkai, primena gana sudėtingą periodą suklestėjus gariūniniams verslams ir brėžia aiškią skirtį su šiandieninės architektūros vizija, jos estetika. Seną priešpastatydami naujam, tiesa, irgi ne visada geresniam, nei buvo.

Vis dėlto gyvendama čia, pamažėl atrandu rajono simpatiškas puses. Patinka erdvės, želdiniai, charakteringa, su niekuo nesupainiojama architektūra ir žiedinis kvartalų išdėstymas. U ir L raidžių formos kiemai, sodai juose ir daugiaaukščius jungiančios arkinės konstrukcijos, taip mėgstamos menininkų ir fotografų. Vadinamieji laiptiniai daugiabučių projektai, įspūdingai atrodantys panoraminėse nuotraukose, pamėkliškas šešiolikaaukštis, žymintis rajono ribą, primenantis monolitinį milžiną, tarsi karūna apvainikuotą. Kalvotas, tik šiai vietai būdingas landšaftas.

Grįždama iš miesto Ukmergės gatve, dažnai stebiu saulėlydžio nurausvintą dangų, pakibusį virš Pašilaičių stogų. Pasak poeto Vlado Braziūno, „saulė, neskaičiusi astronomijos, virš aklo sokrato apsuka ratą / ir leidžiasi už Pašilaičių“ („Mūsų laikų tema“, 2001). Pirmame namo aukšte net nereikia užuolaidų, nes nuo smalsios akies saugo trinkelizacijos išvengusi ir visų draugiškai puoselėjama žaluma. O pusryčiaudama mažame kiemely, kurio neranda navigacija, jaučiuosi, kad esu namie.

Penkiolika tiltų

Vaiva Rusen

Tekstas ir nuotraukos

38

Prieš dešimt metų nuo Valakampių (Valakupių) tilto pradėjau pažintinę kelionę pėsčiomis ir automobiliu per tuo metu 14 Vilniaus tiltų. Jos pagrindiniais objektais tapo ne upė, ne miškai, o patys tiltai ir erdvės aplink juos ir po jais. Po dešimties metų kelionę tuo pačiu maršrutu pakartočiau, nes buvo įdomu, kokių pokyčių įvyko. Tik dabar į ją leidausi laiveliu, dviračiu, o kelionę pabaigiau automobiliu. Ir tiltų šį kartą jau 15.

Rudeniškas rytas buvo gana darganotas, tačiau numatomas lietus neišgąsdino. Palikusi automobilį prie Vingio parko, dviračiu numyniau į stotelę prie upės kranto laukti *laivobuso*, kuris nuplukdys iki Žirmūnų paplūdimio šalia Valakampių tilto – mano kelionės pradžios.

1972 metais šis 345,2 metrų ilgio gelžbetoninis monstras buvo ilgiausias automobilių tiltas Lietuvoje, tačiau po trejų metų jį nukonkuravo Šimtmečio tiltas Jurbarkė. Žvelgiant į Valakampių tiltą nuo viešojo transporto stotelės viršuje, vaizdas gana nuobodus.

Asfaltas, intensyvus eismas. Tiesa, upė traukia akį. Tilto konstrukcijos grožis geriausiai atsiskleidžia nuo Neries krantų. Čia trumpai stabteliu ir tyrinėju, kaip sumontuotos atramos, apžiūriu tilto profilį. Nusileidus po tiltu atsiveria visai kitas vaizdas. Patiltė šiek tiek apleista – yra šiukšlių, ant tilto atramų karaliauja laisvos formos grafičiai. Tačiau tai, kad vieta šalia tilto yra gyva ir naudojama, išduoda vykstantys Valakupės skulptūrų ir riedlenčių parko įrengimo darbai. Erdvę savomis rankomis kuria riedlentininkų ir Žirmūnų gyventojų bendruomenė.

Mano kelionės kryptis aiški. Pasuku paupio taku žemyn upe link miesto centro. Nuo Valakampių tilto planuoju judėti link Šilo tilto, tuomet link Žirmūnų, Karaliaus Mindaugo, Žaliojo, Baltojo, Geležinio Vilko ir naujai statomo Alberto tilto. Toliau tęsiu kelionę link Žvėryno, Vingio parko, Lazdynų, Bukčių pėsčiųjų ir Bukčių komunikacijų tiltų. Aplankiusi juos dviratį iškeisiu į automobilį ir užsuksiu pasigrožėti Gariūnų tilto konstrukcijomis.

Judant paupiu atstumas nuo Valakampių iki Bukčių tiltų yra apie tryliką kilometrų. Dviračiu tokį kelią nesunkiai įveikiau per valandą. Kadan-

gi stojau prie kiekvieno tilto patyrinėti aplinką, atsigerti kavos, praleidau Neries paupiuose pusdienį. Dalį maršruto galima įveikti įsėdus į miesto maršrutinį laivelį Žirmūnų paplūdimio stotelėje. Judant iki galutinės Verslo trikampio stotelės jis praplaukia po 9 žinomiausiais tiltais. Kelionė trunka apie valandą, todėl galima ramiai mėgautis miesto vaizdais.

Atkarpose tarp Valakampių ir Šilo tilto bei tarp Šilo ir Žirmūnų tilto per dešimt metų ne daug kas pasikeitė – ties Šilo tiltu matyti, kad kitame krante įrengtas dviračių takas. Tačiau judant link Karaliaus Mindaugo, Žaliojo ir Baltojo tiltų galima jausti, kad vilniečiai po truputį jaukinasi upę ir kuria malonias erdves aplink tiltus. Žmonės vaikštinėja, bėga, važiuoja dviračiais ar irstosi irklentėmis, plaukia laiveliais

ar tiesiog pievoje skaito knygas. Centre daug naujų statybų, sutvarkyta pakrantė, daug suoliukų, tvarkingų gėlynų ir skandinaviško stiliaus daugiabučių. Tačiau toliau, vėl judant į pakraščius, pokyčių nedaug. Už Vingio parko patiltės dar neprijaukintos. Ties patys takeliai žolėje. Gal tik grafičiai jau kitokie.

Nuo Žirmūnų tilto iki Karaliaus Mindaugo tilto nutiestas puikus dviračių takas. Tačiau aš leidžiuosi prie upės, kol galiausiai prieš akis išnyra modernios metalinės Mindaugo tilto konstrukcijos. Tiltas buvo pastatytas 2003 metais, minint karaliaus Mindaugo karūnavimo 750 metų jubiliejų. Tada studijavau Vilniuje, tačiau statybų mano atmintyje neliko. Užtat puikiai prisimenu ne vieną rudens lygiadienio ugnies misteriją, stebėtą nuo

Bukčių pėsčiųjų, arba Bruklino, tiltas. Aprašiau jį savo tinklaraštyje „Tūkstantis mylių“.

Čia, po Valakampių tiltu, bus riedlentinių erdvė. Ir anties skulptūra!

40

Neries krantų. Du dešimtmečius tai buvo naujausias Neries tiltas Vilniuje, vadintas ir fotogeniškiausiu.

Nuo Mindaugo link Žaliojo tilto taip pat važiuoju paupiu. Už savęs palieku krantinėje įsikūrusią lauko kavinę ir kelis laivelius ir netrukus pasiekiu Žaliąjį tiltą. 1536 metais čia buvo pastatytas didelis mūrinis tiltas, kuris ilgą laiką buvo svarbiausias Vilniaus tiltas. 1766 metais jis rekonstruotas, nudažytas žaliai ir dėl to pradėtas vadinti Žalioju. Per Antrąjį pasaulinį karą tiltai per Nerį Vilniuje, įskaitant ir Žaliąjį, buvo sugriauti. Vėliau, 1952 metais, tiltui įgavus mums dabar puikiai pažįstamą pavidalą, jis buvo pervadintas I. Černiakovskio vardu. Atgavus nepriklausomybę, tiltui grįžo originalus Žaliojo tilto pavadinimas.

Sunku paaiškinti, kodėl tiltai mane žavi. Kaip ir sunku paaiškinti, kodėl patinka stebėti pravažiuojančius traukinius, kylančius lėktuvus

ar tyrinėti industrines erdves. Tikriausiai pirmą priežastį – tiltai gali būti labai sudėtingi inžineriniai statiniai, todėl pamačiusi įspūdingą egzempliorių, negaliu juo nesižavėti. Be to, man tiesiog gražu matyti konstrukciją ar tilto profilį, išskylančią virš upės.

Pasiekiu Baltąjį tiltą, už jo prasideda visas tiltų paradas. Palendu po Geležinio Vilko tiltu ir stabteliu priešais kylančią naują Alberto tiltą. Vykstančios statybos priverčia mane atsitraukti nuo upės ir padaryti lanką. Prieš dešimt metų, kai pirmą kartą judėjau šiuo maršrutu, čia tilto nebuvo. Medinis arkinės konstrukcijos pėsčiųjų ir dviračių tiltas tarp A. Goštauto ir Upės gatvių, kurį projektavo „DO Architects“ komanda, pradėtas statyti praėjusiais metais ir turėtų būti užbaigtas iki 2027 metų. Kai važiuoju pro šalį, visuomet pasižiūriu, kiek pasistūmėjo darbai.

Pramynus Alberto tiltą, iškyla Žvėryno tiltas, kuris man šiuo metu yra gražiausias Vilniaus

tiltas. Sustoju apačioje ir apžiūriu mūrinės kolonas. Žvėryno tilto istorija prasidėjo 1883 metais, tik jis buvo medinis.

Nedaug vilniečių žino, tačiau tarp Lazdynų ir Gariūnų tiltų galima rasti Bukčių pėsčiųjų tiltą.

Tęsiu savo kelionę dviračių taku ir pasiekiu Liubarto tiltą. Manęs laukia šiek tiek ilgesnė atkarpa iki Vingio parko pėsčiųjų tilto – ten prisėdu kavos pertraukėlei. Toliau link Lazdynų tilto judu per Vingio parką. Pėsčiomis galima būtų keliauti paupiu – tiek vidinėje, tiek išorinėje kilpos pusėje yra pėsčiųjų takų. Tačiau dviračiu šiek tiek sudėtingiau, todėl pasirenku žinomus maršrutus. Už Vingio parko dviračių takas baigiasi, todėl Lazdynų tiltą pasiekiu miesto gatvėmis. Nedaug vilniečių žino, tačiau tarp Lazdynų ir Gariūnų tiltų galima rasti įsiterpusius Bukčių pėsčiųjų tiltą (kartais vadinamą Bruklino ar Elektrinės) ir kitą, komunikacijoms skirtą tiltą. Iki tol, kol šiuos tiltus atradau prieš dešimt metų, apie juos nebuvau nieko girdėjusi. Įspūdingas kabantis Bukčių tiltas, pastatytas 1957 metais, sujungė šiluminę elektrinę su kitoje upės pusėje buvusiais šiltnamiais. Pėstieji tiltu galėjo naudotis iki 2008 metų, paskui jis buvo uždarytas. Šalia esantis komunikacijų tiltas pastatytas 1988 metais, tiesiant termofikacinę trasą tarp Vilkpėdės šiluminės elektrinės ir šiluminės elektrinės Gariūnuose. Abu tiltai atsiveria iš netoliese esančios apžvalgos terasos.

2027 metais planuojama pradėti statyti Užvingio salos tiltą, kuris sujungs Lazdynus su miesto centru. Užvingio salos tilto projektą parengė KILD – trys architektų studijos

(architektai autoriai Ivane Ksnelashvili, Petras Išora, Ona Lozuraitytė ir Dominykas Daunys). Šis tiltas bus skirtas pėstiesiems ir dviratininkams, aplink ir ant tilto bus sukurta vieša rekreacinė erdvė.

Su architektu P. Išora pasikalbėjau apie tilto projekto idėją ir kaip atsirado Užvingio salos tilto pavadinimas. Pasirodo, XVI amžiaus pabaigoje dabartinio Vilniaus universiteto botanikos sodo, esančio Vingio parke, teritorijoje buvo įrengtas puošnus jėzuitų rūmų ansamblis, kartu su parku vadintas Užvingiu (*Zakret*). Rūmai stipriai nukentėjo per Napoleono karus ir iki mūsų dienų neišliko. Taip pat atliekant vietovės analizę nustatyta, kad ansamblyje su rūmais, netoli nuo numatyto tilto vietos, buvo Užvingio sala, kuri laikui bėgant išnyko – suaugo su dešiniu krantu. Tiltą architektai pasiūlė pastumti šiek tiek aukštyne upe į jos centrą, taip išnaudojant buvusios salos vietą ir išsaugant priešingo kranto natūralias raguvas. Tai leido ne tik sutrumpinti tiltą, bet ir erdviškai išreikšti Užvingio salą bei sukurti savotišką Vingio parko žaliąjį satelitą – tokiu būdu Užvingio salą, buvusios protakos pievą bei Vingio parką sujungti apželdintu tiltu. Lengvos linijinės šakotos formos tiltas su apželdinta terasa, kurioje galima prisėsti, organiškai papildys kraštovaizdį tiek savo forma, tiek sprendimais, tiek pavadinimu.

Urbanistiniame kontekste tiltai jau seniai nėra tik funkciniai inžineriniai objektai, leidžiantys pasiekti kitą krantą. Siekiama, kad tai būtų erdvės, kuriose galima leisti laiką. Kaip nauji tiltai bus įrašyti į miesto DNR, parodys laikas. Galima pasvajoti, kad maršrutas laiveliu Nerimi išsiplės ir juo nuplauksime nuo Valakampių iki Gariūnų. Ir kai po dešimties metų vėl leisiuosi į panašią kelionę tiltai jau bus nebe senieji ir naujieji. Jie tiesiog bus Vilniaus tiltai per Nerį.

SKONIS

Vilnius – ant makaronų siūlo

„Leo’s“ ragavome *penne Alfredo* ir pastą su pestu. Vytautės Ribokaitės nuotr.

Kristina Kanišauskaitė-Šaltmerė

Vilnius šiandien kvėpia kitaip nei prieš trisdešimt metų. Restoranuose verda ne tik cepelinai. Verda ir vanduo pastai. Garuoja sviestas su šalavijais, trumais, gali užuosti šviežius raviolius, o parduotuvių lentynose matai šimtus

makaronų formų. Nors istorija palanki jiems nebuvo: *lazankės* išgarsėjo, makaronai – taip ir liko užribų. Kur šiandien Vilniuje valgomi tie, kurie nepadarytų gėdos ir Romai? Vaikštomė po istorijos pamokas, ragaujame ir braižome neakivaizdinį Vilniaus makaronų žemėlapij.

Makaronai su balandų lapeliais

Atrodo, kad itališka virtuvė Vilniuje egzistavo nuo amžių amžinyjū. Bet tai – iliuzija. Makaronų pirmieji paminėjimai siekia XVI amžių. Bet ir tuo laiku, kaip sako maisto istorikas Rimvydas Laužikas, istorija makaronams nebuvo palanki. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje kur kas geriau buvo žinomos *lazankės*. Jos buvo statuso patiekalas, vėliau ruoštos dvaruose. O makaronai niekuomet nebuvo laikomi ypač populiariu valgiu Lietuvoje, nors ir buvo žinomi, gaminami.

Kodėl? Atsakymas banalus iki skausmo: miltai. „Skryliai ir *lazankės* – tradiciniai mūsų makaronai, bet tai – ne pasta“, – sako iš Japonijos parsivežta mašina ramenų vilniečiams kurį laiką gaminęs virtuvės meistras, mokyklos „Le Cordon Bleu“ auklėtinis Liutauras Čeprackas.

Na, o Italijoje taip visiems jaugusių į kraują makaronų kokybę, anot jo, lemia du dalykai: kiaušinių trynių skaičius tešloje ir miltų rūšis. Kietagrūdžių javų, kurių reikia tikrai pastai, mūsų platumose, pasirodo, tiesiog niekas neaugino. Tad ką darėme?

Lietuvių atsakymas į itališką pastą buvo skryliai, virtinukai ir *zacirka*. Visi trys – tos pačios šeimos. *Zacirka*, anot R. Laužiko, yra neišsivystęs makaronų protėvis – tenka apgailestauti, kad ji nepasiekė pastos formų.

Zacirka, anot R. Laužiko, yra neišsivystęs makaronų protėvis – tenka apgailestauti, kad ji nepasiekė pastos formų.

Maži, tarp pirštų trinti tešlos gabalėliai, meta- mi į verdantį vandenį. Prisimenate močiučių ir mamų virtą sriubą su vermišeliais? Tai ta pati linija. Įbersi jų per mažai – reikės dar, išvirs sriubą ir palaikysi per naktį šaldytuve – skanausi makaronų šaltienos. Maisto istorikas prisimena: „Mano mama gamindavo makaronus be vandens, tik iš kiaušinių ir miltų. Bet tai niekada nepasiekė tos stadijos, ką italai vadin- na *al dente*. Tai buvo ne itališka, o mūsiška.“

Ir čia atsiveria kitas Vilniaus sluoksniu – dau- giakultūriškumas. Jei norime suprasti senąją Vilniaus virtuvę, turime kalbėti ne tik apie makaronus, bet ir apie šaltanosius. Ši totorių ir karaimų atnešta kultūros dalis turėjo milžinišką įtaką mūsų virtuvei. Tai – ištis autentiška.

XIX amžiuje virtuvės šefas Janas Szyttleris savo žymiojoje knygoje „Kuchmistras“ rašė, kaip gaminti *lazankes*: susukti tarp pirštų tešlą, dėti jaunų balandų lapelių... R. Laužiko žmona, istorikė, gidė ir knygų apie gastro- nomiją ir regioninę virtuvę autorė Anželika Laužikienė pamėgino gaminti makaronus su šviežiais balandų lapeliais – šeimyną nudžiū- gino, bet makaronų mašinėlę perleido sūnui.

Bet kas gi nutiko su itališka makaronų linija Vilniuje? Pokalbininkai sutaria: ji degradavo, tiksliau – išviro į kaimuose virtą *zacirką*.

Bona Sforca, LDK kunigaikštienė, atvežė itališką kultūrą, taip pat ir makaronus į Lietuvą. Bet mūsų krašte itališkas paveldas tinkamai

neįleido šaknų, taigi lazanija evoliucionavo iki *lazankių* – skrylių, tešlos gabaliukų, kuriuos šeiminkės tiekdamo su tuo, ką turėdavo namuose: sviestu ar pakeptais svogūnais su spirgučiais ir grietine. Šefas L. Čeprackas sako, kad ir skurdūs Italijos regionai ne visuo- met turėjo sūrio prie makaronų. Pasitaikydavo, kad gamindavo pastą su alyvuogių aliejuje keptais duonos trupiniais.

Vis tik negailestingiausias makaronų kultūrai buvo sovietmetis. Iki šiol *tušonkės* ir maka- ronų įvalas laikomas jo simboliu. Nors mūsų geografinėse platumose makaronai niekada ir nebuvo šventinis patiekalas nei vienkieniuose, nei dvaruose.

„Neakivaizdinio Vilniaus“ kalbinti šefai sutaria dėl vieno – makaronai patys savaime nėra *grojantis elementas*. Tai viso labo pigus angliavandenių šaltinis. Na, o visa jų magija yra šalia patiekiamas padažas, kuris ir nulemia, kas tai bus – studentiški *makarai* ar restorano stalo vertas patiekalas.

„Pats šiuo metu gyvenu gana ribotai: išme- čiau angliavandenius iš savo gyvenimo dėl sveikatos. Emilija-Romanija – viena mano itin pamėgtų vietų Italijoje“, – šypsteli L. Čeprac- kas, prisiminęs makaronų skonį.

Jo makaronų kelias – ne tik Italijoje. Buvo lai- kas, kai Liutauras važiavo į Japoniją mokytis, kaip gaminti ramenus. Nusipirkęs makaronų mašiną, gamino ramenus lietuviams. Priežas- tis, kaip sako pats, ta, kad ramenai atkeliavo į Japoniją iš Kinijos. Jei Marcas Polas atplukdė juos iš Kinijos į Italiją, vadinasi, reikėjo ir Liutaurui atsigręžti ten, iš kur jie kilo.

Svarbiausias makaronų ingredientas šefui yra kietagrūdis kvietys. Italai, priešingai nei kinai ar japonai, naudoja kietagrūdžius makaronus iš griekinių arba kietagrūdžių kvietinių miltų, o kinai – iš minkštagrūdžių kviečių.

„Da Antonio“ ravioliai su fontinos sūriu, trumpų pasta ir ►
baravykais. K. Kanišauskaitės–Šaltmerės nuotr.

„Le Travi“ pradeda dieną.

K. Kanišauskaitės-Šaltmerės nuotr.

Na, o viešint Italijoje Liutauras pataria užsukti į „Locanda del Falco“ Rivaltoje – vieną mėgstamiausių savo restoranų, kur pasta – nepriekaištinga. Kai dar leisdavo ją sau valgyti, traukdavo būtent ten. Dar viena vieta, kur verta susimokėti už pastą, yra „Le mani in pasta“ (liet. rankos pastoje) Romoje.

O kaip su vilnietiškais restoranais?

Nejau nė vienas jų savo pasta neprilygsta itališkajai?

„Pats makaronų restorane Lietuvoje nevalgau, kadangi jau turime kokybiško alyvuogių aliejaus, galime nusipirkti ir gerų makaronų, tereikia mokėti gaminti“, – alternatyvą paaiškino mieste turi L. Čepreckas.

Makaronus, kaip varomąją savo kasdienybės jėgą, apibūdina ir restorano „Fabrikėlis“ šefas Ovidijus Orenfa: „Skanauju jų per savaitę gal kokius tris kartus. Tiesa, ne restorane, namuose.“ Angliavandenių perteklius jis nesibaimina, sako, kad viskas priklauso nuo to, kaip subalansuosi savo gyvenimą: ar privalgęs pastos lovoje gulėsi, ar aktyviai pajudėsi.

Šefas O. Orenfa svarsto, kad tokia jau tradicija susiklostė, jog kasdienio maisto einame į dienos pietų vietas, o restoranuose ieškome kažko išskirtinesnio. Restorano šefui šiandien jau neužtenka skaniai gaminti, klausimas, ar sugeba jis suteikti valgytojui įspūdį.

Makaronų restorane „Fabrikėlis“ nerasite. Priežastis ta, kad aukštojoje gastronomijoje pati patiekalo idėja turi stimuliuoti gomurį, nosį, akis.

Tai kur Vilniuje ieškoti tos tikrosios, nesugadintos makaronų istorijos?

Kalbinti šefai sutaria: „Le Travi“ Užupyje galima paragauti skanių makaronų. Tikra itališkos osterijos atmosfera.

„Da Antonio“ Vilniaus gatvėje – legendinis italų restoranas. Čia buvo pagaminti pirmieji rankų darbo ravioliai Vilniuje, iki šiol ši vieta garsėja naminių makaronais.

Aš, kaip gardžioms maisto vietoms neabejinga lankytoja, esu atradusi ir „Paslėptus receptus“. Juose žavi virtuvės sezonišku mas, pavyzdžiui, rugsėjį paragausite pastos su kreivabudėmis.

Taip pat nenusivilsite Stiklių gatvėje prisėdę prie „Leo's“ staliuko – tai itališka vieta, kurioje pastos kvepia dangiškais trumais ir pestu. Mes čia ragavome paprastųjų ir garsiųjų *penne Alfredo*.

„Mauricijaus itališkas maistas“ – viena itališkiausių vietų Vilniaus centre. Lankytojai ją giria už *carbonara*, *ravioli del giorno* ir pan.

„Casa della Pasta“ palaiko tradicinės itališkos pastos receptūros liniją, su prijuostėmis jas ruošia italai.

„Piano Piano“ – jaukus italų restoranas Vilniaus gatvėje. Ten paragausite tokių pastų, kokių namuose nepasigaminsite.

Taipogi gardžių makaronų raktas Vilniuje yra italas Mateo, kuris labai skaniai gamina. Iš jo galima nusipirkti rankų darbo makaronų.

Senojoje Lietuvos virtuvėje makaronai vadinami lakštiniais ir skryliais. Jų rasite istorinės virtuvės restoranuose.

„Ertlio namas“ turi lakštinių su sezoniniais grybais, aguonomis, rūkytu kumpiu pagal Radvilų dvaro receptus.

„Amatininkų užėiga“ orientuojasi į iš kartos į kartą perduodamus receptus. Šaltuoju sezonu meniu dažnai būna skryliai – maži, rankomis plėšyti miltiniai makaronėliai, verdami su spirgučiais.

Na, ir dar keli svarbūs momentai

Pirma – mes makaronus vertiname kaip pagrindinį patiekalą, o italams tai pirmas, bet ne pagrindinis patiekalas.

Antra – porcijos Italijoje kuklios, niekas nekereta jų kalnais.

Trečia – išeitis visada yra. Žymioji Sicilijos pasta su baklažanais gimė neturtingųjų rajonuose, kadangi žmonės neturėjo sūrio, barstydavo alyvuogių aliejuje pakepintą seną, sudžiūvusią duoną, paskanindavo česnakų.

Žymieji *penne Alfredo* gaminami su sviestu ir sūriu juos emulsifikuojant.

Na, ir paskutinė pamoka iš šio pasivaikščiojimo: makaronai yra pati pigiausia ir primityviausia forma, bet ar patiekalas bus išskirtinis, priklausys nuo to, kokie ingredientai bus šalia ir iš kokios rūšies kviečių – kietagrūdžių ar mūsų gamtos sąlygomis augusių – pagaminti makaronai.

R. Laužikas teisus: „Kai kalbame apie itališkos pastos kultūrą, apie XV amžių, jo nebepavysime, nes visi patiekalai kinta. Tai, ką turime ir vartojame dabar, ir yra autentiška kultūra.“

Makaronų kelias į Vilnių buvo labai konkretus – per dvarą, per skurdą, mamų virtuves iki šiandien, kai galima nusipirkti kokybiškos rankų darbo pastos ir pasigaminti namuose *al dente*. Tas lankstumas ir yra tikroji makaronų istorija.

Vištieņa? Ne, kreivabudės! „Pasiėpti receptai“.

K. Kanišauskaitės–Šaltmerės nuotr.

30 kilometrų aplink Nerį

Jonas Simutis

Neris – gyvybės arterija, tekanti pro Vilniaus širdį jau daugiau nei septynis šimtmečius. Būtent čia, kur Vilnia susilieja su Nerimi, XIV amžiuje kunigaikštis Gediminas pranašišrame sapne regėjo Geležinį Vilką. Ilgą laiką miestas glaudėsi tik kairiajame krante, o plati, srauni upė buvo ir gyvybės šaltinis, ir sunkiai įveikiama kliūtis: persikelti į dešinįjį krantą reikėjo valtimis.

Neris matė kunigaikščių laivus ir pirklių plaustus, karų liepsnas ir potvynių siautėjimą, XX amžiaus fabrikų dūmus ir pirmosios miesto elektrinės šviesą, uždegtą jos krante. Šiandien upė – jau ne

Žiemos uostas iškastas tarpukariu 1925–1927 metais nežinomo verslininko iniciatyva. J. Simučio nuotr.

riba, o jungtis. Neris veidrodis atspindi ir Gedimino pilies bokštą, ir stiklinius dešiniojo kranto dangoraižius. Upė tai srovė, be kurios neįsivaizduojama Vilniaus tapatybė. Keliaudami palei ją, suskaičiuosite tiltus, atrasite primirštą uostą, naujas krantinės erdves ir mažiau žinomus paplūdimius, pamatysite gatvės meno, pamojusite muziejams ir net Bebrų salai.

Šis maršrutas, besitęsiantis 30 kilometrų ratu aplink upę, pasakoja daugybę istorijų apie Vilnių ir apie amžiną jo palydovę Nerį. Jį rasite Neris30km.lt arba nemokamoje programėlėje „Neakivaizdinis Vilnius“.

T. Kosciuškos valčių elingas

T. Kosciuškos g. / Olimpiečių g.

54.689091, 25.293208 / 54.689536, 25.292197

Kiek toliau už Šilo tilto, ten, kur Neris tarsi atsikvepia ir suka į nedidelę įlanką, glaudžiasi tylus, laiko primirštas Žiemos uostas. Beveik šimtmetį menanti įlanka iškasta tarpukariu, joje laivai slepiasi nuo srovės ir judančio ledo šaltuoju metų laiku. Keliaujant toliau Neris pakrante, T. Kosciuškos gatvėje, snaudžia senas medinis elingas – vis dar menantis laiką, kai upė buvo ne fonas, o gyvenimo būdas. Čia XX amžiaus pradžioje formavosi irklavimo tradicijos: 1908 metais Vilniuje buvo įsteigtas irklavimo mėgėjų būrelis, o 1910 metais kairiajame Neris krante pastatyta pirmoji medinė irkluotojų prieplauka.

Irkluotojų klubo atidarymo šventė, 1932 m. Łoziński Józef nuotr.

Lenkijos nacionalinis skaitmeninis archyvas.

Jei skubėsi, gali ir nepastebėti tvirtovės fragmento. J. Simučio nuotr.

1932-aisiais atidarytas irklavimo klubas, o dar po kelių dešimtmečių aidėjo irklų pliaukšėjimas ir vaikų juokas iš čia įsikūrusio plaukimo baseino. Tai vienas iš nedaugelio išlikusių Vilniaus irklavimo istoriją menančių objektų. Šiandien valčių elingas yra avarinės būklės ir laukia atgimimo. Atvirų kūrybinių dirbtuvių metu vilniečiai, bendruomenės, architektai, urbanistai ieško atsakymo, kokia funkcija geriausiai tiktų šiai išskirtinei sostinės vietai.

Tvirtovės fragmentas

Olimpiečių g.

54.689323, 25.290616

Neries krantinėje, visai šalia Karaliaus Mindaugo tilto, iš žemės kyšo akmens ir plytų mūras – dažnai nepastebimas caro laikų liudytojas. Tai Vilniaus tvirtovės, Rusijos imperijos gynybinio komplekso, liekana. Tvirtovė

pradėta statyti po 1831 metų sukilimo caro Nikolajus I paliepimu, siekiant sustiprinti kontrolę neramioje imperijos provincijoje.

Neries dešiniojo kranto prieigose, Gedimino ir Plikojo kalno teritorijoje, supilti pylimai leido kontroliuoti strategiškai svarbią perkėlą ir kelių į šiaurę (dabartinė Rinktinės gatvė). Visgi ji gyvo neilgai – 1878 metais tvirtovė sunaikinta, iki 1884 metų pylimai nukasti, tarsi bandant ištrinti tvirtovės pėdsaką iš miesto kraštovaizdžio.

Beveik pusantro šimtmečio perkėlos fragmentas glūdėjo užmarštyje, kol 2020 metų rudenį atliekant archeologinius tyrimus buvo atidengtas mūras, identifikotas kaip 1831 metų statytų artileristų kareivinių pamatas ir mūrinės tvoros dalis. Šis nedidelis akmenų telkinys prie upės primena, kad Neries krantai buvo ne tik gamtos, bet ir galios, kontrolės bei karo riba.

Antenų sodas

Upės g. 5

54.692326, 25.276849

Instaliacija „Sodas“ yra skulptoriaus Rafalo Piesliako kūrinių serijos „Antenos“ dalis. Kurdamas antenas ir bokštus autorius prisiminė Rygos ar Berlyno televizijų bokštus, o kartu siekė sukurti naują, galimą televizijos bokšto idėją.

Instaliacijoje „Sodas“ per komunikacijos prizmę atskleidžiama gyvenamosios aplinkos

kaita ir žmogaus pastangos prisitaikyti, keisti įpročius bei integruotis. Taip pat bandoma hipotetiškai spėlioti, kokia komunikacija galėtų būti ateityje.

Kūrinio vieta greta Neries, krantinėje, Vilniaus televizijos bokšto fone, pasirinkta neatsitiktinai. Ši krantinė – naujų Vilniaus pastatų, naujų sporto aikštelių, įmonių, pažangos ir komunikacijos pusė. Žvelgiant iš čia, televizijos bokštas įsilieja į kompoziciją ir tampa jos dalimi, o skulptūra – miesto peizažo dalimi.

Antenų sodas. Stabtelk ir pamąstyk, kaip komunikuosime ateityje? J. Simučio nuotr.

Laipiojimo sienelė

Vingio parko tiltas

54.691638, 25.243639

Drąsiai nusileiskite po Vingio parko tiltu. Žalumos apsuptyje pasislėpusi ir tilto pavėsio pridengta vilniečius pasitinka 3 metrų aukščio

laipiojimo sienelė. Čia galima išbandyti vis labiau populiarėjančią sporto šaką – laipiojimą uolomis. Uolas imituojančiais kybiais gali lipti tiek vaikai, tiek suaugusieji. Tikslas – naudotis tik vienos spalvos kybiais ir viršutinį kybį pasiekti abiem rankomis. Tai pirmasis toks sprendimas Vilniuje, kai laipiojimo erdvė integruota į tilto atramą.

Laipiojimo sienelė po tiltu atsirado gana neseniai. Sauliaus Žiūros nuotr.

Žvėryne yra ir Bebrų sala, ir puskilometro ilgio Bebrų takas! J. Simučio nuotr.

53

Bebrų takas

Eigulių g. 5

54.674793, 25.232930

O einant toliau palei Nerį ant vaizdingo šlaito prie Vingio parko driekiasi jaukus žaliatakis, kurį vietiniai praminė Bebrų taku – šioje pakrantės atkarpoje nuo seno gyvena bebrai, čia pat, nepaisydami miesto triukšmo, susirenčiantys užtvankas.

Taką įrėngė nekilnojamojo turto plėtotojai „Galio Group“ ir „Akropolis Group“, sutvarkę

anksčiau apleistą, sunkiai pereinamą, maždaug 500 metrų ilgio (1,6 ha) Neries krantinę prie Eigulių gatvės. Sutvarkytas takas vėliau perduotas Vilniaus miesto savivaldybei.

Palei upę nutiestas žaliataakis mediniais laiptais sujungtas su šlaito viršumi, įrengtos apžvalgos aikštelės, iš kurių atsiveria vaizdas į vingiuojančią Nerį. Takas – dalis platesnės Vilkpėdės pramoninio rajono konversijos, po truputį grąžinančios upės krantą į miestiečių rankas.

Nuo Šanchajaus iki Partizankės ir atgal

Agnė Šimkūnaitė, Vilniaus miesto muziejus

54

Toponimai, urbanonimai – tai tikriniai vietų ir kitų geografinių objektų vardai. O ką apie miestą, skirtingus laikmečius, apie praeitį ir šiandieną gali papasakoti žemėlapiai ir miesto folkloru tapę vietovių pavadinimai? Apie tai kalbamės su gidu, iniciatyvos „Gatvės gyvos“ įkūrėju Albertu Kazlausku.

Albertai, aktyviai vedi ekskursijas po Vilnių. Kokių įdomesnių neoficialių vietovių ar rajonų pavadinimų tenka išgirsti?

Per ekskursijas po Šnipiškės žmonės labai dažnai klausia Šanchajaus ir Skanseno pavadinimų kilmės. Visi tie žargoniniai pavadinimai: Krasnucha, Partizankė ir kiti, kursto smalsumą. Ir man pačiam būna įdomu papasakoti apie pavadinimus, kurie nėra fiksuojami jokiuose žemėlapiuose, bet yra išlikę žmonių atminty. Krasnucha, turbūt, yra pats populiariausias pavyzdys. Iš esmės, kiekviename rajone, kuris turi nors kiek senesnę istoriją, galima rasti neoficialių vietovių pavadinimų.

Neretai tos vietos pakrikštijamos pagal kokį nors gamtinį objektą. Pavyzdžiui, Užusienyje vien neoficialūs pavadinimai: *Lozy* („karklai“), *Celina* („plėšinys“), *Piaski* („smėliai“). Arba koks nors tvenkinys oficialiai yra bevardis, bet jį visi vadina Červonka dėl to, kad jame raudonas vanduo.

Grįžkime prie Šanchajaus ir Skanseno. Iš kur šie pavadinimai atsirado? Beje, man atrodo, kad Šanchajaus pavadinimas po truputį eina į užmarštį.

Vienos tikslios, gerai ištyrinėtos versijos nėra. Kalbama, kad kažkas tiesiog iš kriminalinio pasaulio ar rusų kalėjimų slengo atsinešė šį pavadinimą ir jis prilipo. Terminas *Šanchaj* iš esmės reiškia ne visai legalų arba tiesiog skurdesnį, neaiškaus kontingento gyvenamą priemiestį. Šanchajų galėjo būti ne tik Vilniuj, apskritai bet kuriame posovietinio arba sovietinio pasaulio mieste, tai buvo bendrinis terminas.

Sakyčiau, kad dabar vis daugiau įtakos, kokius pavadinimus vartosime, turi žemėlapiai, nes žmonės vis dažniau žiūri „Google Maps“,

„Maps me“ ar kitus internetinius žemėlapius, ir jeigu anksčiau neoficialius pavadinimus pradėdavo vartoti, nes juos kažkas kitas vartodavo, tai dabar vis daugiau žmonių vietovių pavadinimus sužino iš internetinių žemėlapių. Įsivaizduokim užsienietį arba studentą iš kito miesto. Jie atvyksta ir natūraliai labai daug naršo, ir pamato tokius pavadinimus kaip Skansenas, Piromontas. Vieni pavadinimai nueina užmarštin, kiti prigyja kalboje, nes atsiranda skaitmeniniuose žemėlapiuose.

Kokius dar išnykusius (ar beišnykstančius) neoficialius toponimus galėtum paminėti? Kartais tenka išgirsti pavadinimą Bizonų slėnis. Esu girdėjusi, kad taip vadinta erdvė prie baro, kažkur prie Neries...

Bizonų slėnis, mano manymu, yra siauresnė sąvoka, nes ji apima labai nedidelį plotą, susijusį su ten buvusiu baru. Iš tokių didesnę teritoriją žyminčių pavadinimų tikrai galima minėti Lasiovką, arba Lasiuvką. Taip dalis

Perkūnkiemis – neoficialus pavadinimas, įsivertinęs žemėlapiuose.
Alberto Kazlausko nuotr.

senųjų žirmūniečių vadina Tuskulėnų gatvės rajoną. Senbuviai šį pavadinimą tikrai žino, nors jo nėra jokiuose šiuolaikiniuose žemėlapiuose. Teko girdėti, kad Lasiovkos pavadinimas atsirado (bent taip pasakoja ten gyvenę žmonės) dėl to, kad neva čia gyveno briedžiai ar stirnos, elniai. Ir taip iš rusiško žodžio *los* (liet. briedis) kilo neoficialus vietovės pavadinimas. Tačiau istoriniai šaltiniai šį pavadinimą aiškina šiek tiek paprasčiau – kurį laiką Tuskulėnuose buvo carinės armijos generolo Aleksandro Losevo vila ir dėl to vietovė gavo Lasiovkos pavadinimą. Bet kuriuo atveju, pavadinimas Lasiovkė tikrai yra žinomas seniesiems vilniečiams. Jis jau irgi pamažu nueina į užmarštį. Mano anksčiau minėta Partizankė taip vadinta dėl to, kad Naugarduko gatvė sovietmečiu buvo pavadinta Partizanų gatve. Bet šį pavadinimą paskutiniu metu tikrai labai

retai girdžiu, jis sparčiai nyksta gal dėl to, kad Naugarduko gatvė yra labai ilga ir Partizankės pavadinimas paskęsta tarp aplinkinių aiškesnių vietovardžių.

Klausau tavęs ir toks jausmas, kad didžioji dalis urbanonimų, kurie mano kartos žmogui yra įprasti, ateina iš sovietmečio. Ar yra Vilniuje urbanonimų, kurie atskleistų lenkiškąjį miesto periodą, tarpukarij?

Man dabar sauna j galvą ta vieta, kur yra Gariūnų tiltas, Titnago gatvės pabaiga. Ten yra sankaupa, turbūt, dvidešimties namų ir kartais labai gilius šaknis Vilniuje turintys žmonės vadina tą vietovę Šumeliais, nes ten kažkada gyveno Šumelių giminė. Šis pavadinimas niekada nebuvo fiksuojamas jokiuose žemėlapiuose.

Žemėlapis viršuje kirilica parašyta: Dača Loseva. 1892 metai, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka.

Staiga kažkas pradeda žymėti kokią nors teritoriją skaitmeniniuose žemėlapiuose ir žmonės pamatę ima vartoti šį terminą.

piuose nei tarpukariu, nei juo labiau dabar. Yra ir Baltupiuose vieta – Jomanto parkas, kai kas šį parką vis dar pavadina Šafranka, nes netoli parko kažkada buvo Šafranovičių giminės namas. Tačiau tokie urbanonimai labai retai pasitaiko, dažniausiai jie ateina iš laikų dar iki Antrojo pasaulinio karo.

O ar girdi naujų urbanonimų, kurie dar taip tvirtai nėra prigiję?

Apskritai Vilniuje yra vietovių pavadinimų, kurie yra gana nauji, nors visiems puikiai žinomi, pavyzdžiui, Perkūnkiemis. Tokio pavadinimo oficialiai nebuvo. Greičiausiai, nekilnojamojo turto vystytojai *priklijavo* šį pavadinimą ir jis labai organiškai įsiliejo į žmonių kalbą, ir net tapo pusiau oficialiu miesto teritorijos vardu. Jau galima rasti žemėlapių, kur nauji namai yra pažymėti netiesiog kaip Pašilaičių dalis, o jau kaip atskira teritorija – Perkūnkiemis. Šiais laikais gan dažnai vietovės pavadinimus įgauna pagal ten vystomus nekilnojamojo turto projektus. Pastebiu ir tai, kad per žemėlapius atgyja istoriniai pavadinimai, na, pavyzdžiui, Piromontas, tikrai prieš dešimt metų absoliučiai niekam nebuvo žinomas, išskyrus siaurą istorijos tyrėjų-mylėtojų grupę. Staiga kažkas pradeda žymėti kokią nors teritoriją skaitmeniniuose žemėlapiuose ir žmonės pamatę ima vartoti šį terminą. Man

pačiam vedant ekskursijas tenka susidurti su žmonėmis, kurie tikrai nesidomi miestu, jo istorija, jie yra iš visai kito pasaulio, tarkim, programuotojai, ir jie pradeda matyti žemėlapyje kažkokį mįslingą Piromonto pavadinimą ir ima jį vartoti.

Man teko girdėti, kad Perkūnkiemį kartais pavadina Kartonkiemiu.

Tikrai taip.

O jeigu kalbėtume apie senamiestį, apie centrinę miesto dalį, ar čia yra išlikę neoficialių vietovių pavadinimų?

Pilies gatvė anksčiau buvo vadinama Gorkyne, nes sovietmečiu ji turėjo Gorkio gatvės vardą, bet tai irgi yra, akivaizdu, nebeaktualus pavadinimas. Kartais dar Vilniaus gatvės ir Gedimino prospekto susikirtimo vieta pavadinama Vaikų pasauliu dėl ten anksčiau veikusios parduotuvės.

Dažniausiai, turbūt, taip susiklosto, kad žmonės patogumo dėlei neoficialius vietovių pavadinimus sukuria remdamiesi oficialiais gatvių pavadinimais – juos trumpindami, šiek tiek iškraipydami.

Kaip manai, ar įmanoma būtų parengti maršrutą, kuris vestų tik per neoficialius pavadinimus turinčias kurio nors Vilniaus rajono vietas?

Žinoma, kad tokį maršrutą įmanoma sukurti, tik būtų labai dideli atstumai tarp objektų, būtų toks labai nepraktiškas maršrutas...

Draugų rate vartoji tuos neoficialius pavadinimus, tarkim, Naujanai, Krasnucha, bet per ekskursijas laikaisi tam tikros kalbos kultūros.

Iš gatvių paėmus, į gatves gražinti

Gabija Stašinskaitė

Ugnės Steponavičiūtės nuotrauka

*gatvės menas blunka –
miesto drapanų klostėse
archyvas pulsuoja.*

Nebūtų sunku įsivaizduoti šias haiku eilutes ant pastato sienos, visgi pirmiau nei pastatas, šiais žodžiais *pataginta* Eimanto Šadeikio ir Jonės Šadeikės projekto „Nu ir kas“ interneto svetainė. Jau uždažyti, nusitrynę ar nutrinti Vilniaus sienų piešiniai bei užrašai niekur nedingo, poros surinktas *archyvas pulsuoja* – gatvės meno piešiniai Jonės ir Eimanto dėka nugula arčiau miestiečių širdžių – ant marškinėlių.

„Čia mano pirmas interviu!“ – džiaugiasi istoriku, aludariu ir buvusiu fotografu prisistantis Eimantas. „Vargu, ar tai pirmasis interviu Jonei“, – mąstau, kadangi ji ne tik įvairių menų ir technikos mylėtoja, bet ir aktorė. Ir nors Eimanto sąskaitoje vienas interviu, jo turimą gatvės meno nuotraukų kiekį sunku ir nusakyti. Prieš ketverius metus žvilgsnis pakrypo į piešinius bei užrašus ant sienų, o galiausiai sukirbėjo noras jiems sukurti naują formą.

Projektas „Nu ir kas“ viešumoje pasirodė tik šiemet. Vieną didžiausių stimulų jo pradžiai davė vos 2 x 8 centimetrų dydžio piešinukas su prieraišu „Pučiamasis“, rastas ant gali- nių kultūros baro „Kablys“ durų. Būtent tai Eimantui ir Jonei užkūrė polėkį naršyti miesto pakampes ir tyrinėti miestiečių ant sienų paliktą išmintį, paistalus ir meninius *išstojimus*. „Sugalvojau pasigaminti marškinėlius su šiuo piešiniu. Ateinu vieną vakarą į bravorą, sutinku kolegą, o jis man: „O! Iš kur šitą gavai?“ Pasirodo, tai buvo jo darbas! Pagalvojau, jei aš *per fukso* tokį radau, kiek dar įdomių piešinių slypi Vilniaus gatvėse“, – pasakoja Eimantas.

Jonė prasitaria, kad partneris vertina jos gebėjimą išjudinti galvoje stagnuojančias idėjas. Ir išties – nors reikėjo nemažų valios pastangų ir laiko, moteris ėmė mokytis programuoti, sukūrė interneto svetainę, kurioje atsirado ne tik pirmieji marškinėlių dizainai, bet ir žemėlapis su lokacijomis, kur buvo ar vis dar yra ant jų nugulę gatvės meno kūriniai. Jonė save vadina perfekcioniste, kuriai ne visuomet gražu apipaišytos sienos, bet panaikintų konceptualesnių kūrinių išties gaila: „Vilkpėdėje buvęs užrašas „*WillNo WellYes*“, tarsi žymėjęs tikrąją miesto pradžią (ne oficialią, žymimą kelio ženklų „Vilnius“), atspindėjo ir lenkiškąją sostinės istoriją.“

Jonė ir Eimantas mėgsta klausyti: kodėl tai buvo užrašyta ar nupiešta?

„Smagu, kai sienos turi ką pasakyti, kitaip į jas gal net nepažiūrėtume“, – sako Eimantas. Visgi porą, išnaršiusią jau ne vieną Vilniaus rajoną, piešiniai stebina vis mažiau, o labiausiai akį traukia išradingi kūriniai, papildantys gatvės objektus (pavyzdžiui, elektros skydines, skyles sienose), bei užrašai gimtąja lietuvių, ne anglų kalba. Bet užvis įdomiausia – ant miesto sienų vykstantis nuolatinis dialogas. „Gatvės meno vertė su estetika nebūtinai eina koja kojon. Svarbiau tampa klausimai, kodėl buvo kažkas užrašyta. Tai gerai išnagrinėjo miesto sociologė Veronika Urbonaitė-Barkauskienė, savo disertacijoje tyrinėjanti grafičius kaip miesto viešųjų erdvių dalį. Mes su Eimantu neretai juokiamės, kad jei kažkur uždažė piešinį, reikia lėkt stebėt, nes tuoj kas nors duos atsaką“, – kalba Jonė.

„Nu ir kas“ įkūrėjų paklausus, apie ką kalba Vilniaus miesto sienos, pora, be įprastų *tagų*, išskiria gyvūnėlių piešinius, tabu neturintį falų

meną bei filosofinius gatvės išminties užrašus („nėra nieko, išskyrus tai, ko nėra“). Stebėtina, bet politikos tema nėra dažna, o iš visų rajonų piešinių kūrybiškumu labiausiai išsiskiria Senamiestis. „Būna, važiuoji į kitą rajoną pas dantistą. Po vizito ateini į autobusų stotelę ir matai, kad autobusas arba dabar, arba po 40 minučių, tai ir pasilieki tas 40 minučių pasivaikščioti“, – sako Jonė.

Projekto „Nu ir kas“ pavadinime telpa tiek Naujamiestyje buvusio sienos užrašo atminimas, tiek kūrėjų požiūris į savo veiklą – labiau ne kaip verslą, o greičiau malonumą teikiantį žaidimą. Jonė ir Eimantas neslepia manę, kad jų projektas sulauks daug aplinkinių nepasitenkinimo, tad pavadinimas prilygo atsakui į numanomą reakciją. Visgi nutiko priešingai. „Mes nesame gatvės meno aktyvistai, labiau stebėtojai, o žmonių požiūris į gatvės meną keičiasi, kaip ir pats miestas – kartais jis griežtesnis, kartais liberalesnis. Tad atsipalaiduokim. Nu ir kas.“

Pasiklydęs Vilniaus širdyje

Neakivaizdinukas ir Mapa Mundi

Tekstas ir vaizdas

60

Ar kada nors bandei įsivaizduoti, kaip Vilnius atrodo iš viršaus? Tai tarsi didžiulis, gyvas ir labai spalvingas labirintas! Net ir patys didžiausi žinovai kartais čia pastebi dar nematytų gatvių, kiemelių ar slaptų praėjimų.

Šiame labirinte galima atrasti visko: vieni Vilniaus simboliai stūkso ant kalnų ar rieda gatvėmis, kiti pasirodo skulptūrose, miesto herbe, o kai kurie slypi mūsų pasakojamose miesto legendose. Kiekvienas iš jų turi savo nepaprastą istoriją ir paslaptis! Ar žinotai, kad Užupio angelas, aukštai iškėlęs trimitą, skelbia kūrybinę laisvę, o šv. Kristoforas saugo visą mūsų miestą nuo nelaimių? Vilnius yra kupinas tokių nuostabių atradimų!

Šiandien išėjau pasižvalgyti po pačią Vilniaus širdį. Aplinkui šurmuliuoja miestas, skamba bažnyčių varpai, o aš užsižvalgiau ieškodamas miesto ženklų ir... visiškai praradau kryptį! Visos gatvelės susipynė, posūkiai tapo vienu, o nuorodos kažkur pradingo. Prieš akimirką atrodė, kad stoviu visai prie pat Katedros varpinės, o dabar jau nebesuprantu, ar man sukti link kalno, ar vytis *trolj* – troleibusą!

Ar padėsi man ištrukti iš šios gatvelių painiavos? Tapk tikru miesto tyrinėtoju – surask ir pažymėk visus kelius, vedančius link 7 Vilniaus miesto simbolių. Čiupk pieštuką ir leiskimės į nuotykių kartu!

Daugiau

Neakivaizdinukas yra projekto „Neakivaizdinis Vilnius“ personažas, kuris kviečia vaikus augti kartu su Vilniumi ir jį tyrinėti. Jis kartu keliauja vaikiškais maršrutais, žaidžia žaidimus, sprendžia užduotis.

PADĖK NEAKIVAIZDINUKUI NEPAKLYSTI
PAINIAME VILNIAUS GATVELIŲ LABIRINTE!
SURASK IR PAŽYMĖK KELIUS, VEDANČIUS
LINK 7 VILNIAUS MIESTO SIMBOLIŲ.

MIESTO FESTIVALIAI

Rugsėjo 4–6 d.

„Vilniaus dienos“

Nuo Katedros aikštės iki Baltojo tilto

Didžiausias miesto festivalis vėl išsilies į rudėninio miesto gatves! Jausmus drebins muzika „Sunkiojoje terasoje“, šokiai. Širdis sujungs miesto bendruomenės šventė „Vilnius is My City“ Bernardinų sode. Judės Vilniaus sporto festivalis. Katedros aikštėje virs literatūrinis „Knygų aikštės“ gyvenimas. Kvies „Stiliaus LOKACIJA“ Gedimino prospekte. Susitinkam prie *Samurajaus*?

www.vilniausdienos.lt

Rugsėjo 09–12 d.

„Šventaragis“

Gedimino pilies kalnas, Pilininko namas,
Senasis arsenalas

Miesto mitų festivalis kviečia nerti į legendas nuo Šventaragio iki 1000 vilkų! Bus net spektaklis „VILNIUS 2723“.

www.lnm.lt

Rugsėjo 16–22 d.

Europos judumo savaitė

Jvairios Vilniaus miesto erdvės

Pamiklinkite kojas „Neakivaizdinio Vilniaus“ maršrutais: „Dviračiu per pasaulį Šnipiškėse“, „Daugiau nei 10 Vilniaus veidų 10-uojų autobusu“ ir kitais!

www.judu.lt

Rugsėjo 17–27 d.

Europos paveldo dienos

Vilniaus kultūros paveldo objektai

Pažintinės ekskursijos, paskaitos, kūrybinės veiklos ir neakivaizdžių istorinių vietų lankymas.

www.europospaveldodienos.lt

Spalio 9–11 d.

„Vilniaus mechanizmai“

Jvairios Vilniaus vietos

Kaip veikia kylančio miesto organizmas? 6-ajame festivalyje pažinsite išskirtinius pramoninius pastatus, pirmą kartą atversime ir dar tik dygstančius miesto statinius. Galėsite net pradėti savo pamainą!

www.vilniausmechanizmai.lt

Priešgaisrinės gelbėjimo valdybos 2-oji komanda.
Vytautės Ribokaitės nuotr.

MIESTO MENAI

Rugsėjo 10–13 d.

Vilniaus galerijų savaitgalis

Jvairios Vilniaus galerijos

11-asis nemokamas galerijų atvirų durų savaitgalis prasideda! Pats metas susidėlioti savo maršrutą.

www.galerijusavaitgalis.lt

Rugsėjo 23–spalis 8 d.

Tarptautinis teatro festivalis „Sirenos“

Jvairios Vilniaus scenos ir kultūros erdvės

Teatras yra pabėgimas, teatras yra spąstai, namai, šventė – ateikite ir sužinosite, ką čia užkodavome.

www.sirenos.lt

Spalis 1–4 d.

Šiuolaikinio meno mugė „Art Vilnius“

Parodų ir kongresų centras „Litexpo“,
Laisvės pr. 5

70 šiuolaikinio meno galerijų ir akcentas – „Vilnius–Varšuva–Viena“.

www.artvilnius.com

Lapkričio 5–22 d.

„Cirkuliacija“

Jvairios Vilniaus vietos

10-ojo tarptautinio festivalio tema – „Šventė“. Švęsime patirdami ir pamildami šiuolaikinį cirką.

www.cirkuliacija.lt

PATURISTAIK

Rugsėjo 19 d.

Rudens žygis „30 km aplink Nerį“

Prie Baltojo tilto

Vilniaus miesto savivaldybė ir „Neakivaizdinis Vilnius“ kviečia žygiuoti nauju maršrutu „30 km aplink Nerį“. Nemokamo žygio metu eisime pažįstamomis arba rečiau atrandamomis Neries pakrantėmis ir patirsime Vilniaus istoriją.

www.walk15.lt

Rugsėjo 26 d.

Pasaulinės turizmo dienos renginiai

Šnipiškių rajonas

Švęsk ir sek gatvių pėdsakais! „Neakivaizdinis Vilnius“ kviečia vienai dienai tapti šnipais. Leiskis į pažintinį žaidimą ir atrask, kaip skirtingos šalys įkvėpė Šnipiškių peizažą, ritmą, jausmą.

www.neakivaizdinisvilnius.lt

PANAKTINĖK

Rugsėjo 12–13 d.

„LOFTAS fest“

Menų fabrikas „Loftas“, Švitrigailos g. 29

Muzikos, menų ir urbanistinės kultūros festivalis padės prisijaukinti Vilniaus pulsavimą!

www.loftas.lt

MIESTO MUZIKA

Rugsėjo 8–19 d.

„Muzika erdvėje“

Santuokų rūmai, „Rupert“, „Medūza“

Įvietintos muzikos festivalis pateikia kodą „HELLO, WORLD“ – tai pirmoji programavimo kalbos žinutė. Ką ji mums praneš?

www.muzikaerdveje.lt

Spalis 14–18 d.

„Vilnius Jazz“

Vilniaus senasis teatras, J. Basanavičiaus g. 13

Ausis užlies kasmetinė džiazo klasika ir „Vilnius Jazz Young Power“ konkursas.

www.vilniusjazz.lt

PAŠOK

Lapkričio 11–15 d.

„Urban essentials“

Lukiškių kalėjimas, Lukiškių skg. 6

Hiphopo šokio ir kultūros festivalyje – šokio kovos, hiphopo spektakliai ir vakarėliai!

www.lukiskiukalejimas.lt

VAIKAMS

Visą rudenį

Edukacija „Kelionės atradimai“

Radvilų rūmų dailės muziejus, Vilniaus g. 24

Kas ten plaukia upe? Nejaugi... pintinė su kūdikiu? Taip prasideda pažintis su XVII amžiaus paveikslu „Mozės atradimas“.

www.lnm.lt

Švęskime 10-ąjį festivalį! Ulrikos Kestere iliustr.

Lapkričio 28–29 d.

„Vaikų knygų sala“

Menų spaustuvė, Šiltadaržio g. 6

10-ojo vaikų literatūros festivalio tema – POP! O garbės viešnia šiemet Švedija.

www.vaikuknygusala.lt

LITERATŪRA

Spalio 23–28 d.

„Open books“

Įvairios miesto vietos

Diskutuokime apie knygas, pamatykime leidyklų darbą. Atvyksta ir rašytojas Mathias Énardas, apdovanotas Gonkūrų premija.

www.openbooks.lt

KINO JUBILIEJUS

Spalio 5–25 d.

„Nepatogus kinas“

Kino teatrai, bibliotekos

20 metų švenčiantis festivalis pirmą kartą pristato nacionalinę studentų konkursinę programą! Žiūrovai rinko ir 20-mečio filmą.

www.nepatoguskinas.lt

PARODOS

Iki rugsėjo 27 d.

„Nepažintas Jonas Basanavičius: lietuviškasis Indiana Džounsas“

Signatarų namų galerija, Pilies g. 26

Pažinsime visai kitokį Basanavičių – kaip keliautoją, archeologą ir antropologą.

www.lnm.lt

Marta Jonynaitė prie vieno iš savo kūrinių.
Martyno Norvaišo nuotr.

Rugsėjo 4–spalio 4 d.

„Žemė kalbina dangų“

Panerių g. 38

Morta Jonynaitė, kurios tekstilės darbus matėme MO parodoje „Gen Z. Viskas vienu metu“, kviečia į parodą Panerių industrinėje erdvėje.
www.mortajonynaitė.com

Iki spalio 3 d.

Eglė Ridikaitė, „Nuėmimai“

Šv. Jurgio kankinio bažnyčia, K. Sirvydo g. 4

Beveik 80 metų bažnyčia Vilniaus centre buvo uždaryta, tad įeigu nespėjote su ja susipažinti – aplankykite parodą.
www.bpmuziejus.lt

Nuo spalio 10 d.

„Ar tai tikra?“

MO muziejus, Pylimo g. 17

Menas, technologijos ir mes – tarptautinė paroda kalba apie virtualiąją realybę, dirbtinį intelektą ir kasdienybę.
www.mo.lt

Rugsėjo 1–spalio 18 d.

Aurelija Maknytė, „Kanalai“

Nacionalinė dailės galerija, Konstitucijos pr. 22

Šviesa, gamta, televizoriai, VHS kasetės – vienos savičiausių šiuolaikinių menininkių kūriniuose.
www.ndg.lt

Visą rudenį

„Gyvos rasos“

Vilniaus miesto muziejus, Vokiečių g. 6

1801 metais įkurtos Rasos yra seniausios išlikusios kapinės Vilniuje, jų tyrinėtojai pristato, ką įdomaus atrado kapinių planuose.
www.vilniausmuziejus.lt

Visą rudenį

„Namų ruošą pavojingais laikais“

Sapiegų rūmai, L. Sapiegos g. 13

Tik įžengus pasitinka didžiulis 3,7 metro skersmens kamuolys – britų menininko kūriny. Ką jis užkodavo?
www.sapiegurumai.lt

Daugiau

www.vilnius-events.lt

Atraskite patys

Rudenišką kino festivalį „Scanorama“. Edukaciją vaikams „Mano meno draugas“ ŠMC. Festivalį „Vox organi Cathedralis“. Žvėryno turgelį su DJ. Poeziją ir elektroniką Pamėnkalnio viloje. „Paviljono knygų savaitgalį“.

KOMIKSAS

Ula Šimulynaite

Pašilai •
(p. 32)

• **Bukčių
pėsčiųjų
tiltas**
(p. 39)

• **Užvingio
salos tiltas**
(p. 41)

• **„Da Antonio“**
(p. 45)

• **„Leo's“**
(p. 42)

• **T. Kosčiuškos
valčių elingas**
(p. 49)

• **Antenų sodas**
(p. 51)

• **Beburų takas**
(p. 53)

• **Perkūnkiemis**
(p. 55)

• **WilNo WellYes**
(p. 58)

• **Užupio
Angelas**
(p. 60)

• **„Romos“
smuklė**
(p. 62)

**Neakivaizdinis
VILNIUS**

🌐 neakivaizdinisvilnius.lt

f [Neakivaizdinisvilnius](https://www.facebook.com/NeakivaizdinisVilnius)

@ [neakivaizdinis_vilnius](https://www.instagram.com/neakivaizdinis_vilnius)

Mobiliąją programėlę
„Neakivaizdinis Vilnius“
galima atsisiųsti

Atsisiųskite iš
App Store

Gauti iš
Google Play

Leidinyss apie mažiau atrastas Vilniaus erdves ir asmenybes.

LEIDĖJAS Vilniaus miesto savivaldybės administracijos

Užsienio ryšių ir turizmo skyrius

TEKSTŲ AUTORIAI: Kristina Kurlaitė, Regimantas Dima, Daiva Kairevičiūtė,
Virginija Sližauskaitė, Martyno ašaros, Ieva Gražytė, Karina Kropaitė, Eglė Frank,
Vaiva Rusen, Kristina Kanišauskaitė-Šaltmerė, Jonas Simutis, Agnė Šimkūnaitė,
Gabija Stašinskaitė, Neakivaizdinukas ir Mapa Mundi

VIRŠĖLIS: Vytautės Ribokaitės nuotr.

TURINYS: AUKSO ŽUVYS

TURINIO REDAKTORĖ Rugilė Audenienė

DIZAINAS: RŪT

MAKETAS: Vilma Černiauskaitė

KALBOS REDAKTORĖ *Ne atbula ranka*

TIRAŽAS 8 000 egz. (platinamas nemokamai)

ISSN 2669-025X

Žurnalas
atspausdintas ant
FSC sertifikuoto
popieriaus.

